

ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΚΕΙΜΕΝΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
2000-2011

Πανελλήνιες Εξετάσεις 2000

ΚΕΙΜΕΝΟ: Γιάννης Ρίτσος, *Η Σονάτα του Σεληνόφωτος*(απόσπασμα)

[Ανοιξιάτικο βράδι. Μεγάλο δωμάτιο παλιού σπιτιού. Μια ηλικιωμένη γυναίκα, ντυμένη στα μαύρα, μιλάει σ' έναν νέο. Δεν έχουν ανάψει φως. Απ' τα δυο παράθυρα μπαίνει ένα αμείλικτο φεγγαρόφωτο. Ξέχασα να πω ότι η Γυναίκα με τα Μαύρα έχει εκδώσει δυο-τρεις ενδιαφέρουσες ποιητικές συλλογές θρησκευτικής πνοής. Λοιπόν, η Γυναίκα με τα Μαύρα μιλάει στον Νέο]:

- 'Αφησέ με νάρθω μαζί σου. Τι φεγγάρι απόψε!
Είναι καλό το φεγγάρι, δε θα φαίνεται
που ασπρίσαν τα μαλλιά μου. Το φεγγάρι
θα κάνει πάλι χρυσά τα μαλλιά μου. Δε θα καταλάβεις.
5 'Αφησέ με νάρθω μαζί σου.
- 'Όταν έχει φεγγάρι μεγαλώνουν οι σκιές μες στο σπίτι,
αόρατα χέρια τραβούν τις κουρτίνες,
ένα δάχτυλο αχνό γράφει στη σκόνη του πιάνου
λησμονημένα λόγια *Ύ* δε θέλω να τ' ακούσω. Σώπα.
- 10 'Αφησέ με νάρθω μαζί σου
λίγο πιά κάτω, ως τη μάντρα του τουβλάδικου,
ως εκεί που στρίβει ο δρόμος και φαίνεται
13 η πολιτεία τσιμεντένια κι αέρινη, ασβεστωμένη με φεγγαρόφωτο,
.....
- 33 Το ξέρω πως καθένας μονάχος πορεύεται στον έρωτα,
μονάχος στη δόξα και στο θάνατο.
35 Το ξέρω. Το δοκίμασα. Δεν ωφελεί.
'Αφησέ με νάρθω μαζί σου.
- 37 Τούτο το σπίτι στοίχειωσε, με διώχνει
θέλω να πω έχει παλιώσει πολύ, τα καρφιά ξεκολλάνε,
τα κάδρα ρίχνονται σα να βουτάνε στο κενό,
40 οι σουβάδες πέφτουν αθόρυβα
όπως πέφτει το καπέλο του πεθαμένου απ' την κρεμάστρα στο σκοτεινό διάδρομο
όπως πέφτει το μάλλινο τριμμένο γάντι της σιωπής απ' τα γόνατά της
43 ή όπως πέφτει μια λουρίδα φεγγάρι στην παλιά, ξεκοιλιασμένη πολυθρόνα.
.....
- 215 'Αφησέ με νάρθω μαζί σου.
Α, φεύγεις; Καληνύχτα. 'Όχι, δε θάρθω. Καληνύχτα.
Εγώ θα βγω σε λίγο. Ευχαριστώ. Γιατί, επιτέλους, πρέπει

- να βγω απ' αυτό το τσακισμένο σπίτι.
219 Πρέπει να δω λιγάκι πολιτεία, όχι, όχι το φεγγάρι
την πολιτεία με τα ροζιασμένα χέρια της, την πολιτεία του μεροκάματου,
την πολιτεία που ορκίζεται στο ψωμί και στη γροθιά της
την πολιτεία που όλους μας αντέχει στη ράχη της
με τις μικρότητές μας, τις κακίες, τις έχτρες μας,
με τις φιλοδοξίες, την άγνοιά μας και τα γερατειά μας,
225 ν' ακούσω τα μεγάλα βήματα της πολιτείας,
να μην ακούω πια τα βήματά σου
227 μήτε τα βήματα του Θεού, μήτε και τα δικά μου βήματα. Καληνύχτα.

(Το δωμάτιο σκοτεινιάζει. Φαίνεται πως κάποιο σύννεφο θάκρυνε το φεγγάρι. Μονομιάς, σαν κάποιο χέρι να δυνάμωσε το ραδιόφωνο του γειτονικού μπαρ, ακούστηκε μια πολύ γνωστή μουσική φράση. Και τότε κατάλαβα πως όλη τούτη τη σκηνή τη συνόδευε χαμηλόφωνα η "Σονάτα του Σεληνόφωτος", μόνο το πρώτο μέρος. Ο Νέος θα κατηγοριζει τώρα μ' ένα ειρωνικό κ' ίσως συμπνετικό χαμόγελο στα καλογραμμένα χείλη του και μ' ένα συναίσθημα απελευθέρωσης. Όταν θα φτάσει ακριβώς στον Αη-Νικόλα, πριν κατέβει τη μαρμάρινη σκάλα, θα γελάσει, Ύ ένα γέλιο δυνατό, ασυγκράτητο. Το γέλιο του δε θ' ακουστεί καθόλου ανάρμοστα κάτω απ' το φεγγάρι. Ίσως το μόνο ανάρμοστο νάναι το ότι δεν είναι καθόλου ανάρμοστο. Σε λίγο ο Νέος θα σωπάσει, θα σοβαρευτεί και θα πει: "Η παρακμή μιας εποχής". Έτσι, ολότελα ήσυχος πια, θα ξεκουμπώσει πάλι το πουκάμισό του και θα τραβήξει το δρόμο του. Όσο για τη γυναίκα με τα μαύρα, δεν ξέρω αν βγήκε τελικά απ' το σπίτι. Το φεγγαρόφωτο λάμπει ξανά. Και στις γωνιές του δωματίου οι σκιές σφίγγονται από μιαν αβάσταχτη μετάνοια, σχεδόν οργή, όχι τόσο για τη ζωή, όσο για την άχρηστη εξομολόγηση. Ακούτε; Το ραδιόφωνο συνεχίζει).

1. Η "Σονάτα του Σεληνόφωτος", όπως και οι περισσότερες συνθέσεις της Τέταρτης Διάστασης, έχει στοιχεία θεατρικού έργου. Να τα εντοπίσετε στο απόσπασμα που σας δίνεται και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους.

Μονάδες 15

2. Πώς λειτουργεί το φεγγάρι σε σχέση με τη γυναίκα και το χώρο, εσωτερικό και εξωτερικό, στον πρόλογο, στις δύο πρώτες στροφές (στίχοι 1-9) και στον επίλογο;

Μονάδες 20

3. Ποιος είναι ο συμβολισμός των πραγμάτων στους στίχους 37-43 (τούτο το σπίτι . . . πολυθρόνα) και με ποια εκφραστικά μέσα δίνεται;

Μονάδες 20

4. Να σχολιάσετε τη στάση του Νέου στον επίλογο.

Μονάδες 25

5. Σε ποια χαρακτηριστικά της πολιτείας δίνει έμφαση ο Γ. Ρίτσος στους στίχους 219-227 του κειμένου και σε ποια ο Γ. Γεραλής στο ποίημά του "Οι πολυάνθρωπες οι πολιτείες" που ακολουθεί.

Μονάδες 20

Γιώργος Γεραλής, Οι πολυάνθρωπες οι πολιτείες (απόσπασμα)

Οι πολυάνθρωπες οι πολιτείες
ωραίες το βράδυ,
μέσα σε λάμπεις πολύχρωμες
κανένα φως,
στο βουητό το αδιάκοπο

ήχος κανένας,
σε αναρίθμητα πρόσωπα
μορφή καμιά.
Ωραίες το βράδυ,
με την απέραντη μοναξιά
στο κινούμενο πλήθος,
πόση ξεκούραση,
μιλάς δε σ' ακούνε,
γνέφεις κι εκείνοι ονειρεύονται,
το ποτάμι κυλά
καθρεφτίζοντας άστρα διαλυμένα,
προσωπεία από τη μια
κι από την άλλη οχθη.

.....
Χέρια που δέρνονται μεθυσμένα,
μάτια ανεξερεύνητα, δεν τα προφταίνεις
κι οι συναντήσεις συμπτωματικές και δίχως
μιαν οποιαδήποτε συνέχεια, όπως
οι γνωριμίες στις κλινικές.

Πανελλήνιες Εξετάσεις 2001

ΚΕΙΜΕΝΟ: Γιώργος Ιωάννου, Το Γάλα (απόσπασμα)

Γάλα έχω χρόνια να πιω. Μου λένε πως το απεχθάνονται κυρίως οι μπεκρήδες. Μισώ κατά βάθος τους μπεκρήδες και τα πιστά. Πολλούς παρόμοιους τύπους είδα στη ζωή μου και τους σιχάθηκα. Είμαι εξαιρετικά ευαίσθητος σ' αυτό το θέμα.

Τον καιρό της μεγάλης πείνας το γάλα, μαζί με μερικά άλλα τρόφιμα, ήταν η μεγάλη ιδέα μου. Δεν ξέρω πώς έγινε και τώρα το έχω ξεχάσει, χωρίς όμως να πάψω να το σέβομαι ως κάτι το ιερό. Η λησμοσύνη μου αυτή δεν οφείλεται στα πιστά. Παραχόρτασα ίσως και δόξα τω θεώ δεν έχω για πολλά χρόνια αρρωστήσει.

Τρεις ή μάλλον δυο φορές μας έδωσαν όλο κι όλο τότε γάλα με το δελτίο. Την τρίτη φορά πήγα αλλά ματαιώθηκε η διανομή. Πήγαινα σ' ένα γαλατάδικο μακρινό, στην άλλη άκρη. Το μοίραζαν απόγευμα, έπρεπε όμως να πας να πιάσεις ουρά σχεδόν απ' το μεσημέρι. Θυμάμαι πολύ ζωηρά την τρίτη και τελευταία μετάβασή μου στο ελεεινό αυτό γαλατάδικο.

Έφτασα νωρίς εκεί και μπήκα αμέσως στην ουρά, που ήταν κιάλας μεγάλη. Το χτεσινό πάθημα πολλών είχε γίνει μάθημα σε όλους. Το στρίμωγμα εξαιτίας και του κρύου ολοένα μεγάλωνε. Ο γαλακτοπώλης όμως δε φαινόταν ν' ανοίξει το γαλατάδικο. Στο μεταξύ έγιναν κάνα δυο επεισόδια λόγω της στενής επαφής μας. Παρ' όλη την πείνα, όπως θα θυμούνται ελπίζω πολλοί, άνθιζε και λουλούδιζε τότε στις ουρές το κολλητήρι.

Κάποια στιγμή ο γαλακτοπώλης με το καρότσι του φάνηκε. Έρχονταν όμως πολύ γρήγορα και τα γκιούμια χοροπηδούσαν. Σαν έφταξε κοντά, μας φώναξε: «Χύθηκε το γάλα στο δρόμο». Κανείς δε διαμαρτυρήθηκε. Έλεγαν άλλωστε πως είναι ταγματασφαλίτης. Τη νύχτα γυρνούσε και σκότωνε. Διαλύσαμε περίλυποι την ουρά και πήραμε τους δρόμους. Ήταν φανερό πως είχε τελειώσει κι αυτή η υπόθεση. Ήμουν απαρηγόρητος.

Στο γυρισμό άλλαξα δρομολόγιο για να μην ξαναπεράσω από κάτι πεθαμένους που είχα δει πρωτότερα. Τους είχαν παρατήσει, ποιος ξέρει γιατί, εκεί που αρχίζει σήμερα η έκθεση κι ακριβώς στο σημείο, θαρρώ, όπου τώρα υψώνεται το τεράστιο μοντέρνο γλυπτό που εκφράζει, καθώς λένε οι ειδικοί, την αιώνια ορμή του ανθρώπου για πρόοδο και ανάταση. Ήταν ένα μεγάλο ορθογώνιο κασόνι και τους είχαν μέσα πρόσωπο με πρόσωπο.

Επιστρέφοντας αργά από άλλους δρόμους γρήγορα ξεχάστηκα κι άρχισα, όπως συνήθως, να ονειρεύομαι φαγητά. Τα φαγιά που τρώγαμε τότε ήταν κάτι απίστευτα πράγματα. Όλα έμοιαζαν με κάτι το προπολεμικό, μα κανένα δεν ήταν ακριβώς το ίδιο. Θαρρείς και το παν ήταν να διατηρηθεί η ονομασία. Για το κατσαμάκι όμως ονομασία ευγενική δε βρέθηκε. Θα 'ξιζε να γραφτεί μια μελέτη για τα φαγιά της κατοχής. Δεν αποκλείεται μερικά να γίνουν και της μόδας, όλα να τα περιμένεις. Τα πιο πολλά είχαν για βάση τους το καλαμπόκι. Είναι μυστήριο πράγμα από που ξεφύτρωσε ξαφνικά τόσο πολύ καλαμπόκι. Ακόμη και στις εκκλησίες αντίδωρο καλαμποκίσιο μοιράζανε. Όλοι έσπευδαν να πάρουν.

Θυμάμαι ένα σωρό γωνιές που είδα ανθρώπους να πέφτουν. Περνώντας τους ξαναφέρνω στη μνήμη μου λέγοντας μια ευχή. Αν ήμασταν άνθρωποι, θα 'πρεπε σε μερικά έστω σημεία να υπάρχει κάτι, ένα σημάδι για μαρτυρία και υπενθύμιση. Σε μια μεγάλη απεργία προπολεμική, εκεί όπου είχαν πέσει απεργοί, πάνω στα ξερά αίματα, οι φίλοι τους και σύντροφοί τους είχαν βάλει από μια τραγιάσκα κι ένα κουλούρι. Σχεδόν αμέσως, βέβαια, εξαφανίστηκαν αγριώς όλα αυτά. Πολλοί άνθρωποι έχουν πεθάνει στους δρόμους αυτής της πόλης.

Νομίζω πως με έχουν σώσει τα όνειρα, τα οράματά μου μάλλον. Τότε με είχε πιάσει μεγάλη μανία με το γάλα και το κακάο. Φανταζόμουν καζάνια ολόκληρα με γάλα και κακάο να τ' ανακατεύω με μια τεράστια ξύλινη χοντρή κουτάλα και να με τυλίγει η θεσπέσια εκείνη ευωδιά. Έριχνα, βέβαια, μέσα και άφθονη ζάχαρη, γνήσια, όχι ζαχαρίνη, που τόση ζημιά έκανε στην ερωτική ικανότητα πολλών. Ανεβοκατέβαζα συνεχώς τις δόσεις ώσπου στο τέλος μπούχιτζα, βαρυστομάχιαζα σχεδόν, απ' τα τόσο βαριά πράγματα που έτρωγα με το νου μου. Ο διεθνής ερυθρός σταυρός, ευτυχώς, μας μοίρασε μερικές φορές απ' όλα αυτά τα πράγματα. Τι έγιναν άραγε όλοι εκείνοι οι σεμνοί ξένοι που με τόση κρυφή συγκίνηση κοίταζαν εμάς τα παιδιά όταν πηγαίναμε να πάρουμε τα είδη; Πολλές φορές τους πρόσεξα να μου ζυγιάζουν πολύ παραπάνω κάνοντας μάλιστα και τον αυστηρό. Όλοι τους έχουν λησμονήσει. Αν σκότωναν ανθρώπους, θα ήταν σήμερα πασίγνωστοι, ίσως και δοξασμένοι. Αλλά τι να μας κάνουν τα τρόφιμα του ερυθρού σταυρού; Η τροφή ήταν μια καθημερινή υπόθεση που μόνο μια γεμάτη αγορά μπορούσε να τη λύσει. Γι' αυτό κι εγώ είχα καταφύγει στη φαντασία. Χρόνια και χρόνια, κι όχι μονάχα στην κατοχή, τέτοια ήταν τα νεανικά μου όνειρα. Όλο για φαγιά, για ψωμιά, για ρούχα και παπούτσια. Δε μου έμενε δυστυχώς καιρός ούτε ικμάδα για πράγματα υψιπετή και λεπτεπίλεπτα. Αργά το διαπιστώνω, τι κρίμα! Ενώ κάτι συνομήλικοί μου από χωριά ή πλουσιόπιτα είναι σήμερα μέχρι λιποθυμίας λεπταίσθητοι — και τι ντροπή! — ακόμα και μπλαζέδες...

1. Η μαρτυρία, το βίωμα, η εξομολόγηση τροφοδοτούν τα κείμενα του Ιωάννου. Αφού μελετήσετε το απόσπασμα, να γράψετε ένα ενδεικτικό χωρίο για κάθε περίπτωση. Μονάδες 15
2. Στο απόσπασμα, που σας δίνεται, να εντοπίσετε τέσσερις διαφορετικές αφηγηματικές τεχνικές και να αναφέρετε τη λειτουργία τους. Μονάδες 20
3. Η δομή του πεζογραφήματος του Γ. Ιωάννου θεωρείται στοιχειώδης σε αντίθεση με τους παλιότερους πεζογράφους. Να αναφέρετε τέσσερα στοιχεία του αποσπάσματος που τεκμηριώνουν τη θέση αυτή. Μονάδες 20
4. «Θυμάμαι ένα σωρό γωνιές που είδα ανθρώπους να πέφτουν. Περνώντας τους ξαναφέρνω στη μνήμη μου λέγοντας μια ευχή. Αν ήμασταν άνθρωποι θα 'πρεπε σε μερικά έστω σημεία να υπάρχει κάτι, ένα σημάδι για μαρτυρία και υπενθύμιση». Να σχολιάσετε το περιεχόμενο του παραπάνω χωρίου σε μία έως δύο παραγράφους. Μονάδες 25
5. Πώς αντιμετωπίζεται η πείνα στο απόσπασμα του Γ. Ιωάννου και πώς στο απόσπασμα του Π. Γλέζου που ακολουθεί;

Πέτρος Γλέζος, Το διακοσάρι (απόσπασμα)

Περνούσαμε τις φριχτές ημέρες της σκλαβιάς. Οι Γερμανοί και οι Ιταλοί είχαν ρημάξει την χώρα, είχαν ρουφήξει κάθε ικμάδα της. Το πλήθος πεινούσε, γύριζε απελπισμένο στους δρόμους σαν πεινασμένο σκυλί. Όλη την ημέρα μακάβρια ηχούσε η φωνή της πείνας σε όλη την πόλη.

Το διαμέρισμα που τώρα μέναμε ήταν ισόγειο, από τα παράθυρά του μπορούσαν να μας βλέπουν οι περαστικοί. Έτσι, φοβισμένα ματάκια μικρών παιδιών έσκυβαν και μας κοίταζαν, άπλωναν το χέρι προτείνοντας ένα δισκάκι

για λίγο φαγητό, ένα ντενεκεδάκι για λίγο λαδάκι. Σχεδόν κάθε μεσημέρι η ίδια πονεμένη άγρια φωνή κάποιου μεγάλου ακουγόταν.

— Πεινάω, καλέ κυρίες μου, πεινάω!... Δομούτε, καλέ κυρίες μου, λίγο ψωμάκι. Δομούτε λίγο ψωμάκι...

Και φοβερό σπαραγμό αισθανθήκαμε κάποιο μεσημέρι, όταν ο αγαπητός μας νέος γιατρός ήρθε στο σπίτι μας, κρατώντας ένα μικρό φλιτζάνι, να ζητήσει δειλά δειλά λίγο λάδι.

— Η μητέρα πρήστηκε... Έπαθε αβιταμίνωση!...

Πεινούσαμε κι εμείς. Όμως κρατηθήκαμε με την βοήθεια του Θεού στη ζωή, εμείναμε σφιχτά ενωμένοι και στην πείνα και στο λίγο φαγάκι, που εξοικονομούσαμε. Έτσι μπορούσαμε να κάνουμε ακόμη κι ένα μικρό πιατάκι κόλλυβο στη μνήμη της μητέρας και να το πάμε κάτω στο Τρίτο Νεκροταφείο, το νεκροταφείο της Κοκκινιάς, όπου χιλιάδες οι φτωχοί κάτοικοι της πολιτείας και οι παρεπίδημοι κοιμούνται τον αιώνιον.

Λοιπόν, ένα πρωινό βγαίνοντας από το Νεκροταφείο είδαμε να φεύγει απ' αυτό ένας χλομός αδύνατος νέος, σέρνοντας παλιό κακοφτιαγμένο χειραμάξι. Κι όταν καλύτερα προσέξαμε, είδαμε με φρίκη μέσα στο χειραμάξι, διπλωμένη σχεδόν στα δυο, μεσόκοπη γυναίκα πεθαμένη. Ήταν ένας σκελετός, τα αραιά άσπρα μαλλιά της χύνονταν έξω από το χειραμάξι και τα λυμένα χέρια της κρεμασμένα κι αυτά έξω χτυπούσαν στις μεταλλικές ρόδες του χειραμαξιού και μαύριζαν.

Τρομάξαμε. Ένας Γερμανός στρατιώτης φωτογράφιζε το θέαμα.

— Πού πηγαίνεις, παιδί μου, την νεκρή; ερωτήσαμε κατάπληκτοι.

— Φεύγω, απάντησε, δεν την δέχονται εδώ. Κατοικούσε, λέει, σε περιφέρεια, στον Αιγάλεω, που δεν δικαιούται να θάβει τους νεκρούς του εδώ!...

Μονάδες 20

Πανελλήνιες Εξετάσεις 2002

ΚΕΙΜΕΝΟ: Στρατής Δούκας, Ιστορία ενός αιχμαλώτου (απόσπασμα)

Από την κούραση πείνα δε νιώθαμε, μονάχα η δίψα μας έκοβε. Ξαπλωμένοι σαν άρρωστοι κάτω απ' τα πεύκα, μασούσαμε τα χλωρά πούσια. Και σα φάνηκαν στον ουρανό λίγα σύννεφα, παρακαλούσαμε να βρέξει. Αυτά άπλωσαν, σκοτείνιασαν, κατέβηκαν χαμηλά, και πάλι σιγά σιγά χάθηκαν. Ο ήλιος έριξε την κάψα του τώρα πιο πολλή, κι εμείς απελπισμένοι φωνάζαμε:

- Νερό! Νερό!

Μα κανένας δε μας άκουγε.

Μετά πέντε ώρες, ήρθε ένας ξανθός, καλοντυμένος χότζας, κι εμείς όλοι με μια φωνή τον παρακαλούσαμε:

- Χότζα, Αλλάχ ασκινά, διψούμε, νερό!

Σα να φχαριστήθηκε με τα χάλια μας, είπε:

- Έτσι θέλω να σας βλέπω ως το τέλος, σαν τα φίδια να σερνόσαστε.

Κι έφυγε. (...)

Εφτά μέρες περάσαμε έτσι. Όσοι είχαν λεφτά πίνανε, μα όσοι δεν είχαν πίνανε το κάτουρό τους.

Πολλοί πέσανε ψάθα από πείνα και δίψα. Οι συνοδοί μάς είπαν να βγει από μας αग्γαρεία, να τους πετάξουμε. Κι εμείς μαλώναμε ποιος θα πρωτοβγεί γιατί θα' πινε νερό.

Βγήκαν καμιά κοσαριά νομάτοι με τα κάρα και τους πέταξαν μακριά, έξω απ' την πολιτεία...

Μέσα στο νοσοκομείο ήταν και μαγνησαλήδες αιχμάλωτοι που μας έλεγαν πως το συντριβάνι στην αυλή έχει νερό.

Εμείς τ' ακούγαμε και δεν το πιστεύαμε.

Τη νύχτα ξυπνήσαμε από φωνές και μάθαμε πως οι Μαγνησαλήδες έσπασαν το κιούγκι κι ήρθε νερό. Τότε σηκωθήκαμε όλοι και χτυπιόμαστε ποιος θα πρωτοπιεί. Απ' τις φωνές μας οι σκοποί πήρανε είδηση κι άρχισαν να πυροβολούν. Αφού έπεσαν κάμποσα κορμιά, μας έκλεισαν σε συρματοπλεγμα. Εκεί μέσα παίρναμε λάσπη και βυζαίναμε.

Και σ' εφτά μέρες απάνω έρχεται πάλι ο χότζας κι εμείς με φωνές τον παρακαλούσαμε.

-Σωπάτε, μας λέει, γιατί θα φύγω αν φωνάζετε. Ήρθα, να σας σώσουμε.

Στο λόγο απάνω, έφεραν σε καλάθια κουραμάνες. Μας έβαλαν στο ζυγό, δίνοντας στους δυο νομάτους από μισή. Ύστερα με τη σειρά μάς άφησαν στο συντριβάνι να πιούμε νερό.

Εκείνη τη μέρα είχε έρθει άνθρωπος μεγάλος απ' το Αχμετλί, μας έλεγαν οι στρατιώτες, κι από δω κι εμπρός θα περάσετε καλά.

Το βράδυ μας έγδυσαν. Ότι είχαμε απάνω μας, δαχτυλίδια, ρολόγια, μας τα πήρανε. Ως και τα χρυσά δόντια μάς βγάλανε απ' το στόμα.

Το πρωί μας σήκωσαν. Κι όταν ετοιμαζόμαστε, μαζεύτηκαν απ' έξω οι ζεμπέκηδες, με ζουρνάδες και νταούλια, και βγαίνοντας μας χτυπούσαν με τα όπλα τους. Εκεί, ήρθε άλλος αξιωματικός. Μας παρέλαβε και ξεκινήσαμε.

Έξω απ' τη Μαγνησία, μακριά τρεις ώρες, ήταν ένα μεγάλο αμπέλι, τριγυρισμένο με φράχτη. Εκεί μας έκλεισε μέσα κι έβαλε σκοπούς να μας φυλάν ώσπου να ξημερώσει.

Εμείς σκορπίσαμε στα τρυγημένα κλήματα και τρώγαμε φύλλα με την κουραμάνη.

Κι άμα νύχτωσε, δυο έκαναν να φύγουν. Οι σκοποί τούς έπιασαν και μπροστά μας τους σκότωσαν. Το πρωί μας έλεγε ο λοχαγός:

-Άπιστα σκυλιά! Εγώ κοιτάζω να σας κάνω καλό κι εσείς μου φεύγετε;

Και διέταξε να μας σηκώσουν.

Ωρες βαδίζαμε. Και κει που κάναμε στάση, σ' ένα σταθμό, ήρθαν κάμποσοι τούρκοι πολίτες, κι είπαν του αξιωματικού να τους αφήσει να ψάξουν ανάμεσά μας κι άμα βρουν κάποιον που ζητούσαν, να τον πάρουν.

-Ναι, τους λέει, κοιτάχτε κι άμα τον βρείτε πάρτε τον.

-Άφεριμ, άφεριμ, είπαν και χώθηκαν στο σωρό μας. Τον βρήκαν. Ήταν Αρμένης, ο περβολάρης του σταθμού.

-Βρε κερατά Αρμένη, εσένα γυρεύουμε.

-Τι θέλετε από μένα; τους είπε. Μια ψυχή έχω να παραδώσω.

Και με το κεφάλι ψηλά, σα να 'θελε να τον δούμε όλοι, πέρασε ανάμεσά μας.

-Πάρτε τον! φώναξε ο λοχαγός.

Ο Αρμένης άμα άκουσε έτσι, ρίχτηκε απάνω σε κείνον που πρωτάπλωσε να τον πιάσει και με πάθος του δάγκωσε το λαρύγγι.

Οι άλλοι τον χάλασαν αμέσως πρόφτασε μόνο κι είπε:

-Κάντε με ό,τι θέλετε, το αίμα μου το πήρα.

Αφήσαμε πίσω μας το ζεστό κουφάρι, που το κλοτσοκυλούσαν ακόμα, και τραβήξαμε για τον Κασαμπά. Εκεί ήταν όλα σάχτη. Σε μια μάντρα μας βάλανε. Από κει βλέπαμε να περνούν άλλους αιχμαλώτους, κι ακούοντας από μακριά τα μαρτύριά τους, δοξάζαμε το Θεό.

1. Ποιο είναι το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το απόσπασμα από το έργο του Στρατή Δούκα "Ιστορία ενός αιχμαλώτου"; (Μονάδες 7). Να δώσετε τέσσερα στοιχεία μέσα από το κείμενο με τα οποία να τεκμηριώνετε την άποψή σας (Μονάδες 8).

Μονάδες 15

2. Ποια είναι τα βασικά γνωρίσματα τα οποία συντελούν στο να διατηρηθεί η αμεσότητα και η ζωντάνια του αφηγηματικού προφορικού λόγου στο κείμενο του Στρατή Δούκα που σας έχει δοθεί; Να τεκμηριώσετε με παραδείγματα την άποψή σας.

Μονάδες 20

3. Σε ποιο πρόσωπο γίνεται η αφήγηση και γιατί έχει επιλεγεί αυτό;

Μονάδες 20

4. "Στο λόγο απάνω, έφεραν σε καλάθια κουραμάνες. Μας έβαλαν στο ζυγό, δίνοντας στους δυο νομάτους από μισή. Ύστερα μας άφησαν στο συντριβάνι να πιούμε νερό. Εκείνη τη μέρα είχε έρθει άνθρωπος μεγάλος απ' το Αχμετλί, μας έλεγαν οι στρατιώτες, κι από δω κι εμπρός θα περάσετε καλά.

Το βράδυ μας έγδυσαν. Ό,τι είχαμε απάνω μας, δαχτυλίδια, ρολόγια, μας τα πήρανε. Ως και τα χρυσά δόντια μάς βγάλανε απ' το στόμα".

Να σχολιάσετε το περιεχόμενο του αποσπάσματος σε δύο παραγράφους.

Μονάδες 25

5. Να συγκρίνετε το απόσπασμα του Στρατή Δούκα από την "Ιστορία ενός αιχμαλώτου" με το απόσπασμα του Ηλία Βενέζη από το "Νούμερο 31328" ως προς τη δίψα. Να εντοπίσετε τέσσερα κοινά σημεία σχετικά με αυτό το θέμα και να τα σχολιάσετε.

Μονάδες 20

Ηλίας Βενέζης, Το Νούμερο 31328

Ο ήλιος ανέβαινε καφτός, εχτρικά, χωρίς οίκτο. Μες στον Οχτώβρη ένας τέτοιος ήλιος! Άρχισε να μας καίη η δίψα. Η σκόνη κολλούσε στις γλώσσες, που μπαινόβγαιναν σαν κουρνιασμένες. Φτύναμε να φύγη η πίκρα. Μα τα στόματα ήταν ξερά. Κι αν έβγαινε λίγο φτύμα, μετανοιώναμε ύστερα για την ογρή ουσία που αφήσαμε να ξοδευτή.

- Νερό! Νερό!

- Τι; λέει ο αξιωματικός της συνοδείας.

- Σου! σου! (νερό) φωνάζαμε τούρκικα.

- Σου; Μάλιστα!

Κοντεύαμε σε μια πηγή. Μας κράτησαν καμιά εικοσαριά μέτρα αλάργα. Οι στρατιώτες πήγαιναν διαδοχικά, πίνανε, πότιζαν τ' άλογα, γεμίζαν τα παγούρια τους. Πίναν με τις χούφτες. Βλέπαμε το νερό που ξέφευγε και χυνόταν απ' τα στόματά τους. Όλα τα κορμιά γέρναν προς αυτή τη φευγαλέα καθαρή γραμμή που σκορπούσε καταγής. Ακούγαμε τον ήχο της. Τον ακούγαμε. Με μάτια γεμάτα πυρετό γέρναμε προς τα εκεί. Έτσι όπως γέρνουν τα διψασμένα δέντρα.

- Έλεος!

Τίποτα! Μας κρατούσαν μακριά, κολλημένους στο θέαμα. Άφησαν μονάχα τις γυναίκες και το παιδάκι να παν να πιουν.

- Λυπηθήτε μας! Λυπηθήτε μας! φωνάζαμε.

Η γυναίκα του ρολογά γέμισε τις χούφτες νερό κ' έκαμε να το φέρη στον άντρα της. Σιγά. Κοιτάζαμε με μίσος αυτή τη χούφτα που πλησίαζε. Ένας στρατιώτης πάει από πίσω κλέφτικα, και ξαφνικά χώνει τα χέρια του κάτω απ' τις μασχάλες της γυναίκας. Τη γαργαλούσε. Αυτή κάνει μια προσπάθεια, λίγο ακόμα, να τρέξη, να σώση το νερό. Μα κι ο άλλος δώσ' του, δώσ' του τη γαργαλούσε. Κ' εκείνη δε βάσταξε. Έμπηξε τα χάχανα. Λίγα μέτρα μπροστά μας. Άνοιξε τα χέρια της να προφυλαχτή: Το νερό χύθηκε καταγής.

Ήρθε και σκορπίστηκε πλάι στον άντρα της σα λέσι. Αυτός, μ' αγκριλωμένα μάτια που τ' αυλάκωνε ακόμα το όραμα, χίμηξε και της έγλειφε τα βρεμένα δάχτυλα ένα ένα, με λύσσα, σα να 'θελε να τα καταπιή.

λέσι: πτώμα ζώου, ψοφίμι.

Πανελλήνιες Εξετάσεις 2003

ΚΕΙΜΕΝΟ: Γεώργιος Βιζυηνός, Το αμάρτημα της μητρός μου (απόσπασμα).

Όταν επανήλθον να καθίσω πλησίον της, έτρεμον τα γόνατά μου εξ αορίστου αλλ' ισχυρού τινος φόβου. Η μήτηρ μου εκρέμασε την κεφαλήν, ως κατάδικος, όστις ίσταται ενώπιον του κριτού του με την συναίσθησιν τρομερού τινος εγκλήματος.

— Το θυμάσαι το Αννιώ μας; με ηρώτησε μετά τινας στιγμάς πληκτικής σιωπής.

— Μάλιστα, μητέρα! Πώς δεν το θυμούμαι! Ήταν η μόνη μας αδελφή, κ' εξεψύχησεν εμπρός στα μάτια μου.

— Ναι! με είπεν, αναστενάξασα βαθέως, αλλά δεν ήτο το μόνο μου κορίτσι! Εσύ είσαι τέσσαρα χρόνια μικρότερος από το Χρηστάκη. Ένα χρόνο κατόπι του έκαμα την πρώτη μου θυγατέρα.

Ήταν τότε κοντά, που επαντρολογιέτο ο Φωτής ο Μυλωνάς. Ο μακαρίτης ο πατέρας σου παράργησε το γάμο τους, ως που ν' αποσαρνήσω εγώ, για να τους στεφανώσουμε μαζί. Ήθελε να με βγάλη και μένα στον κόσμο, για να χαρώ σαν πανδρευμένη, αφού κορίτσι δεν μ' άφηκεν η γιαγιά σου να χαρώ.

Το πρωί τους στεφανώσαμε, και το βράδυ ήταν οι καλεσμένοι στο σπίτι τους° και επαίζαν τα βιολιά, και έτρωγεν ο κόσμος μέσα στην αυλή, κι εγύρνα η κανάτα με το κρασί από χέρι σε χέρι. Και έκαμεν ο πατέρας σου κέφι, σαν διασκεδαστικός που ήταν ο μακαρίτης, και μ' έρριψε το μανδήλι του, να σηκωθώ να χορέψουμε. Σαν τον έβλεπα να χορεύη, μου άνοιγεν η καρδιά μου, και σαν νέα που ήμουνε, αγαπούσα κ' εγώ το χορό. Κ' εχορέψαμε λοιπόν° κ' εχορέψαν και οι άλλοι καταπόδι μας. Μα εμείς εχορέψαμε και καλύτερα και πολύτερα.

Σαν εκοντέψανε τα μεσάνυχτα, επήρα τον πατέρα σου παράμερα και τον είπα° Άνδρα, εγώ έχω παιδί στην κούνια και δεν μπορώ πια να μείνω. Το παιδί πεινά° εγώ εσπάργωσα. Πώς να βυζιάξω μεσ' στον κόσμο και με το καλό μου το φόρεμα! Μείνε συ, αν θέλεις να διασκεδάσης ακόμα. Εγώ θα πάρω το μωρό να πάγω στο σπίτι.

— Ε, καλά, γυναίκα! είπεν ο σχωρεμένος, και μ' επαπάρισε πα στον ώμο. Έλα, χόρεψε κι αυτό το χορό μαζί μου, και ύστερα πηγαίνουμε κ' οι δύο. Το κρασί άρχισε να με χτυπά στο κεφάλι, και αφορμή γυρεύω κι εγώ να φύγω. Σαν εξεχορέψαμε κ' εκείνο το χορό, επήραμε τη στράτα.

Ο γαμβρός έστειλε τα παιχνίδια και μας εξεπροβόδησαν ως το μισό το δρόμο. Μα είχαμε ακόμη πολύ ως το σπίτι. Γιατί ο γάμος έγινε στον Καρσιμαχαλά. Ο δούλος επήγαινε μπροστά με το φανάρι. Ο πατέρας σου εσήκωνε το παιδί, και βαστούσε και μένα από το χέρι.

— Κουράσθης, βλέπω, γυναίκα!

— Ναι, Μιχαλιό. Κουράσθηκα.

— Άιντε βάλ' ακόμα κομμάτι δύναμη, ως που να φθάσουμε στο σπίτι. Θα στρώσω τα στρώματα μοναχός μου. Εμετάνοιωσα που σ' έβαλα κ' εχορέψες τόσο πολύ.

— Δεν πειράζει, άνδρα, του είπα. Το έκαμα για το χατήρι σου. Αύριο ξεκουράζομαι πάλι.

Έτσι ήρθαμε στο σπίτι. Εγώ εφάσκισα κ' εβύζαξα το παιδί, κ' εκείνος έστρωσε. Ο Χρηστάκης εκοιμάτο μαζί με την Βενετιά, που την αφήκα να τον φυλάγη. Σε λίγο επλαγιάσαμε και μεις. Εκεί, μέσα στον ύπνο μου, μ' εφάνηκε πως έκλαψε το παιδί. Το καϊμένο!, είπα, δεν έφαγε σήμερα χορταστικά. Και ακούμβησα στην κούνια του να το βυζιάξω. Μα ήμουν πολύ κουρασμένη και δεν μπορούσα να κρατηθώ. Το έβγαλα λοιπόν, και το έβαλα κοντά μου, μέσ' το στρώμα, και του έδωσα τη ρόγα στο στόμα του. Εκεί με ξαναπήρεν ο ύπνος.

Δεν ηξεύρω πόσην ώρα ήθελεν ως το πουρνό. Μα σαν έννοιωσα να χαράζη — ας το βάλω, είπα, το παιδί στον τόπο του.

Μα κει που πήγα να το σηκώσω, τι να διω! Το παιδί δεν εσάλευε!

Εξύπνησα τον πατέρα σου° το ξεφασκιάσαμε, το ζεστάναμε, του ετρίψαμε το μυτούδι του, τίποτε! — Ήταν απεθαμένο!

— Το πλάκωσες, γυναίκα, το παιδί μου! — είπεν ο πατέρας σου, και τον επήραν τα δάκρυα. Τότε άρχισα εγώ να κλαίγω στα δυνατά και να ξεφωνίζω. Μα ο πατέρας σου έβαλε το χέρι του στο στόμα μου και — Σους! με είπε. Τι φωνάζεις έτσι, βρε βώδι; — Αυτό με το είπε. Θεός σχωρέσ' τονε. Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δεν με είπε. Κ' εκείνη τη στιγμή με το είπε. — Ε; Τι φωνάζεις έτσι; Θέλεις να ξεσηκώσης τη γειτονιά, να πη ο κόσμος πως εμέθυσες κ' επλάκωσες το παιδί σου;

Και είχε δίκηο, που ν' αγιάσουν τα χώματα που κοιτάται! Γιατί, αν το μάθαινε ο κόσμος, έπρεπε να σχίσω τη γη να έμβω μέσα από το κακό μου.

Αλλά, τι τα θέλεις! Η αμαρτία είναι αμαρτία. Σαν το εθάψαμε το παιδί, κ' εγυρίσαμεν από την εκκλησία, τότε άρχισε το θρήνος το μεγάλο. Τότε πια δεν έκλαιγα κρυφά. — Είσαι νέα, και θα κάμης κι άλλα, μ' έλεγαν. Ως τόσο ο καιρός περνούσε, και ο Θεός δεν μας έδιδε τίποτε. Να! έλεγα μέσα μου. Ο Θεός με τιμωρεί, γιατί δεν εστάθηκα άξια να προφυλάξω το παιδί που μ' έδωκε! Και εντροπέμοινα τον κόσμο, και εφοβούμην τον πατέρα σου. Γιατί κ' εκείνος όλο τον πρώτο χρόνο έκαμεν τάχα τον αλύπητο και μ' επαρηγορούσε, για να με δώση θάρρος. Ύστερα όμως άρχισε να γίνεται σιγανός και συλλογισμένος.

1. Από πού αντλεί το αφηγηματικό υλικό του ο Γεώργιος Βιζυηνός και πώς το αξιοποιεί; (Μονάδες 9) Να αναφέρετε τρία σημεία του παραπάνω κειμένου, τα οποία τεκμηριώνουν τη θέση σας (Μονάδες 6).
Μονάδες 15
2. Να αναφέρετε, με παραδείγματα μέσα από το παραπάνω κείμενο, πέντε από τα βασικά χαρακτηριστικά της διηγηματογραφίας του Βιζυηνού.
Μονάδες 20
3. «Ο Βιζυηνός έχει την ικανότητα να διαγράφει αυθυπόστατους ανθρώπινους τύπους, επιμένοντας πολύ στη λεπτομερειακή απόδοση των ψυχικών καταστάσεων. Οι ήρωές του, ιδωμένοι με αγάπη, έχουν μια ειδική ευαισθησία, είναι ήρωες παθητικοί». (Γιώργος Παγανός, *Η Νεοελληνική Πεζογραφία*, τ. Α', Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1999). Να επαληθεύσετε την παραπάνω άποψη με στοιχεία από το απόσπασμα του Γ. Βιζυηνού.
Μονάδες 20
4. «— Το πλάκωσες, γυναίκα, το παιδί μου! — είπεν ο πατέρας σου, και τον επήραν τα δάκρυα. Τότε άρχισα εγώ να κλαίγω στα δυνατά και να ξεφωνίζω. Μα ο πατέρας σου έβαλε το χέρι του στο στόμα μου και — Σουσι! με είπε. Τι φωνάζεις έτσι, βρε βώδι; — Αυτό με το είπε. Θεός χωρέσ' τονε. Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δεν με είπε. Κ' εκείνη τη στιγμή με το είπε. — Ε; Τι φωνάζεις έτσι; Θέλεις να ξεσηκώσης τη γειτονιά, να πη ο κόσμος πως εμέθυσες κ' επλάκωσες το παιδί σου;»
Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (130-150 λέξεις) τη στάση του πατέρα, όπως αυτή προκύπτει από το παραπάνω απόσπασμα.
Μονάδες 25
5. Να γίνει συγκριτικός σχολιασμός του αποσπάσματος από «Το αμάρτημα της μητρός μου» του Γ. Βιζυηνού με το παρακάτω απόσπασμα από την «Αναφορά στον Γκρέκο» του Νίκου Καζαντζάκη όσον αφορά στη θέση της γυναίκας.
Μονάδες 20

Νίκος Καζαντζάκης, Αναφορά στον Γκρέκο, (απόσπασμα).

Μονάχα μια φορά θυμούμαι τη μητέρα μου να λάμπει παράξενα το μάτι της, να γελάει και να χαιρέται, σαν όταν θα 'ταν ανύπαντρη ή αρραβωνιασμένη. Πρωτομαγιά, είχαμε πάει σ' ένα χωριό, στη Φόδελε, γεμάτο νερά και περβόλια πορτοκαλιές, να κάμει ο πατέρας μου μια βάφτιση. Οπότε, άξαφνα, σφοδρή νεροποντή ξέσπασε, γίνηκε ο ουρανός νερό κι άδειασε απάνω στη γη, κι αυτή κακάριζε, άνοιγε και δέχονταν τ' αρσενικά νερά βαθιά στον κόρφο της. Είχαν μαζευτεί οι προύχοντες του χωριού, με τις γυναίκες τους και τις κόρες, στο μεγάλο οντά του κουμπάρου, η βροχή κι οι αστραπές έμπαιναν από τις χαραμάδες της πόρτας και των παραθυριών, ο αέρας μύριζε πορτοκάλι και χώμα. Και μπαϊνόβγαιναν τα τραταρίσματα, τα κρασιά, τα ρακιά κι οι μεζέδες, πήρε να βραδιάζει, άναψαν τα λυχνάρια, οι άντρες ήρθαν στο κέφι, οι γυναίκες οι χαμοβλεπούσες σήκωσαν τα μάτια κι άρχισαν να κακαρίζουν σαν τις πέρδικες° κι όξω από το σπίτι μούγκριζε ακόμα ο Θεός, πλήθαιναν οι βροντές, τα στενά δρομάκια του χωριού είχαν γίνει ποτάμια, κατρακυλούσαν οι πέτρες και χαχάριζαν, είχε γίνει ο Θεός νεροποντή κι αγκάλιαζε, πότιζε, κάρπιζε τη γη.

Κι ο κύρης στράφηκε στη μάνα μου, πρώτη φορά είδα να την κοιτάζει με τρυφεράδα, κι η φωνή του πρώτη φορά είχε γλυκάνει:

— Μαργή, της είπε, τραγούδηξε.

Της έδινε την άδεια, μπροστά σε τόσους άντρες, να τραγουδήσει° κι εγώ σηκώθηκα ανταρμένος. Δεν ξέρω γιατί, είχα θυμώσει° έκαμα να τρέξω στη μάνα μου, σα να 'θελα να την προστατέψω° μα ο κύρης με άγγιξε με το δάχτυλό του στον ώμο και με κάθισε κάτω. Κι η μάνα μου φάνηκε αγνώριστη, γυάλιζε το πρόσωπό της, σα να το αγκάλιαζαν όλες οι βροχές κι οι αστραπές, σήκωσε το λαιμό, και θυμούμαι τα μακριά κορακάτα μαλλιά της λύθηκαν ξαφνικά, της σκέπασαν τις πλάτες και κατέβηκαν ως τα γοφιά της. Κι άρχισε ... τι φωνή ήταν εκείνη, βαθιά, γλυκιά, λίγο βραχνή, όλο πάθος° μεσόκλεισε τα μάτια της κατά τον κύρη και τραγούδησε μια μαντινάδα. Δε

θα την ξεχάσω ποτέ τη μαντινάδα αυτή° τότε δεν κατάλαβα γιατί την είπε, για ποιον την είπε° αργότερα, σα
μεγάλωσα, κατάλαβα. Τραγουδούσε με τη γλυκιά, γεμάτη συγκρατημένο πάθος φωνή της και κοίταζε τον πατέρα:
Θαμάζομαι όταν περπατείς πώς δεν ανθούν οι ρούγες
και πώς δε γίνεσαι αϊτός με τις χρυσές φτερούγες!

Πανελλήνιες Εξετάσεις 2004

ΚΕΙΜΕΝΟ: Οδυσσέας Ελύτης (1911-1996) Μικρή Πράσινη Θάλασσα

- Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
Που θά 'θελα να σε υιοθετήσω
Να σε στείλω σχολείο στην Ιωνία
Να μάθεις μανταρίνι και άψινθο
- 5 Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
Στο πυργάκι του φάρου το καταμεσήμερο
Να γυρίσεις τον ήλιο και ν' ακούσεις
Πως η μοίρα ξεγίνεται και πως
Από λόφο σε λόφο συνεννοούνται
- 10 Ακόμα οι μακρινοί μας συγγενείς
Που κρατούν τον αέρα σαν αγάλματα
Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
Με τον άσπρο γιακά και την κορδέλα
Να μπεις απ' το παράθυρο στη Σμύρνη
- 15 Να μου αντιγράψεις τις αντιφεγγιές στην οροφή
Απ' τα Κυριελήσον και τα Δόξα Σοι
Και με λίγο Βοριά λίγο Λεβάντε
Κύμα το κύμα να γυρίσεις πίσω
Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
- 20 Για να σε κοιμηθώ παράνομα
Και να βρίσκω βαθιά στην αγκαλιά σου
Κομμάτια πέτρες τα λόγια των Θεών
Κομμάτια πέτρες τ' αποσπάσματα του Ηράκλειτου.
(Το Φωτόδεντρο και Δέκατη Τετάρτη ομορφιά, Ικαρος, 1971)

1. Κάποια από τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Οδ. Ελύτη είναι: η ποιητική προσέγγιση του κόσμου με τις αισθήσεις, η αναφορά στην ιστορική ελληνική παράδοση, η αναφορά στη θρησκεία, η σχέση με την ελληνική φύση, το μυστήριο του φωτός. Να γράψετε ένα (1) παράδειγμα μέσα από το ποίημα για καθένα από τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Μονάδες 15
2. Εξετάζοντας την ποιητική γραφή του Οδ. Ελύτη στη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα», να εντοπίσετε και να γράψετε τέσσερα (4) υπερρεαλιστικά στοιχεία που υπάρχουν στο ποίημα και ένα αντίστοιχο παράδειγμα μέσα από το κείμενο για το καθένα από αυτά. Μονάδες 20
3. «Τα χαρακτηριστικά που έχουν οι Κόρες είναι όμοια με του ποιητικού έργου του Ελύτη. η ομορφιά, η δροσιά και η αθωότητα, που πηγάζουν από τη νιότη τους, ο έρωτας που δωρίζουν, οι θαυμάσιες — με τη σημασία του θαύματος — και μαγικές δυνάμεις που έχουν και που ασκούν ευεργετικά για όσους είναι έτοιμοι να τις δεχτούν, κυρίως για τον ποιητή». (Στέφανος Διαλησμάς, «Η Ποίηση και ο ποιητής στον Ελύτη», Π.Ε.Φ., Σεμινάριο 23, Οδυσσέας Ελύτης,

- Αθήνα 1997, σελ. 83). Να δείξετε τεκμηριωμένα με αναφορά στο ποίημα ότι τα παραπάνω χαρακτηριστικά είναι αντιπροσωπευτικά και για την Κόρη/Ποίηση στη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα». Μονάδες 20
4. Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (130-150 λέξεις) το περιεχόμενο των στίχων 12-18 («Μικρή πράσινη θάλασσα ... να γυρίσεις πίσω»). Μονάδες 25
5. Να συγκρίνετε τη «Μικρή Πράσινη Θάλασσα» του Οδ. Ελύτη με το παρακάτω απόσπασμα από την «Κυρά των Αμπελιών» του Γ. Ρίτσου ως προς το περιεχόμενο παρουσιάζοντας τα κοινά τους στοιχεία. Μονάδες 20

Γιάννης Ρίτσος, Κυρά των αμπελιών» (απόσπασμα).

ΧΙ

«Κυρά, Κυρά, θαλασσινή και στεριανή με τα λουλουδιασμένα μάγουλα
σφίγγοντας μες στο μπούστο σου την κάψα του Αλωνάρη
πότε κρατώντας στην ποδιά σου ένα καράβι-μικροκάραβο
πότε σαν Παναγιά. Αιγιοπελαγίτισσα ντυμένη μ' ένα δίχτυ
να κουβαλάς το σούρπωμα στην κεφαλή σου το πανέρι με τα
ψάρια
πότε ντυμένη μ' αμπελόφυλλα, κυνηγημένη απ' του ήλιου
τις χρυσόμυγες πάνου στ' αλώνια
ανάβοντας το φίλημα στα λουλουδάκια της μηλιάς
μπατσιζοντας τις λυγαριές με τον αγέρα της τρεχάλας σου.
Μηλί — βαϊ-βαϊ — μηλί - μηλίτσα της ανηφοριάς
πώς σου τριανταφυλλίσανε τα μήλα της αγάπης; »
(Γιάννης Ρίτσος, «η Κυρά των αμπελιών», εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1979)

Πανελλήνιες Εξετάσεις 2005

ΚΕΙΜΕΝΟ: Κωνσταντίνος Καβάφης, Ο Δαρείος

- Ο ποιητής Φερνάζης τό σπουδαίον μέρος
του επικού ποιήματός του κάμνει.
Το πώς την βασιλεία των Περσών
παρέλαβε ο Δαρείος Υστάσπου. (Από αυτόν
5 κατάγεται ο ένδοξός μας βασιλεύς,
ο Μιθριδάτης, Διόνυσος κ' Ευπάτωρ). Αλλ' εδώ
χρειάζεται φιλοσοφία· πρέπει ν' αναλύσει
τά αισθήματα πού θά είχεν ο Δαρείος:
ίσως υπεροψίαν καί μέθην· όχι όμως - μάλλον
10 σάν κατανόησι της ματαιότητος των μεγαλείων.
Βαθέως σκέπτεται τό πράγμα ο ποιητής.

- Αλλά τον διακόπτει ο υπηρέτης του πού μπαίνει
τρέχοντας, καί την βαρυσήμαντην είδησι αγγέλλει.
Άρχισε ο πόλεμος με τούς Ρωμαίους.
15 Το πλείστον του στρατού μας πέρασε τα σύνορα.

Ο ποιητής μένει ενεός¹. Τι συμφορά!
Πού τώρα ο ένδοξός μας βασιλεύς,
ο Μιθριδάτης, Διόνυσος κ' Ευπάτωρ,
μ' ελληνικά ποιήματα ν' ασχοληθεί.

20 Μέσα σε πόλεμο - φαντάσου, ελληνικά ποιήματα.

Αδημονεί ο Φερνάζης. Ατυχία!
Εκεί που το είχε θετικό με τον «Δαρείο»
ν' αναδειχθεί, καί τούς επικριτάς του,
τούς φθονερούς, τελειωτικά ν' αποστομώσει.

25 Τι αναβολή, τι αναβολή στα σχέδιά του.

Και νά 'ταν μόνο αναβολή, πάλι καλά.
Αλλά νά δούμε αν έχουμε κι ασφάλεια
στην Αμισό. Δεν είναι πολιτεία εκτάκτως οχυρή.
Είναι φρικτότατοι εχθροί οι Ρωμαίοι.

30 Μπορούμε να τα βγάλουμε μ' αυτούς,
οι Καππαδόκες; Γένεται ποτέ;
Είναι νά μετρηθούμε τώρα με τες λεγεώνες;
Θεοί μεγάλοι, της Ασίας προστάται, βοηθήστε μας. -

Όμως μέσ σ' όλη του την ταραχή και το κακό,
επίμονα κ' η ποιητική ιδέα πάει κ' έρχεται -
το πιθανότερο είναι, βέβαια, υπεροψίαν καί μέθην.
υπεροψίαν καί μέθην θά είχεν ο Δαρείος.

(1920)

1. ενεός: εμβρόντητος, κατάπληκτος

1. «[...] “Εγώ είμαι”, έλεγε στα τελευταία της ζωής του ο Καβάφης, “ποιητής ιστορικός· ποτέ μου δεν θα μπορούσα να γράψω μυθιστόρημα ή θέατρον· αλλά αισθάνομαι μέσα μου 125 φωνές να με λέγουν ότι θα μπορούσα νά γράψω ιστορίαν”. Τι λογής ιστορία; Θα μας το δείξει η ανάγνωση του “Δαρείου”». [Δ. Ν. Μαρωνίτης, «Υπεροψία και μέθη. (Ο ποιητής και η Ιστορία)», Δεκαοχτώ κείμενα, Αθήνα: Κέδρος 1970].

Να δώσετε πέντε παραδείγματα από το κείμενο με τα οποία να δικαιολογείται η πιο πάνω άποψη.

Μονάδες 15

2. Εξετάζοντας την ποιητική γραφή του Κ. Π. Καβάφη στο ποίημα «ο Δαρείος», να εντοπίσετε τέσσερα χαρακτηριστικά στοιχεία «καβαφικής ειρωνείας», δίνοντας τα σχετικά παραδείγματα και σχολιάζοντάς τα.

Μονάδες 20

3. «Στην ποιητική του Καβάφη τίποτα δεν είναι τυχαίο· τα ποιήματά του τα προσέχει και τα λειτουργεί ως την τελευταία λεπτομέρεια. Η στίξη, οι περίοδοι, οι παύσεις, όλα είναι υπολογισμένα, όλα υπηρετούν την “τέχνη της ποιήσεως”». [Λίνου Πολίτη, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα: ΜΙΕΤ 1980].

Να εντοπίσετε στους στ. 21-33 τα στοιχεία που δικαιολογούν την παραπάνω άποψη του Λ. Πολίτη και να σχολιάσετε συνοπτικά τη λειτουργία τους.

Μονάδες 20

4. Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (130-150 λέξεις) το περιεχόμενο των στ. 34-37 (Όμως μες ... θα είχεν ο Δαρείος).

Μονάδες 25

5. Το ακόλουθο κείμενο είναι ένα ποίημα για την ποίηση. τι μας αποκαλύπτει σε αυτό ο Άρης Δικταίος για το ρόλο της τέχνης του;

Μονάδες 20

Η Ποίηση

Μα εσύ, Ποίηση,

πού έντυνες μια φορά τη γυμνή μέθη μας,
όταν κρύνουμε και δεν είχαμε ρούχο να ντυθούμε,
όταν ονειρευόμαστε, γιατί δεν υπήρχε άλλη ζωή νά ζήσουμε,
δε θα υπάρξουν πια σύννεφα για νά ταξιδέψουμε τη ρέμβη μας;
δε θα υπάρξουν πια σώματα για νά ταξιδέψουμε τον έρωτά μας;
Μα εσύ, Ποίηση,

πού δε μπορείς νά κλειστείς μέσα σε σχήματα,

Μα εσύ, Ποίηση,

πού δε μπορούμε νά σ' αγγίξουμε με το λόγο,

εσύ,

το στερνό ίχνος της παρουσίας του Θεού ανάμεσα μας,
σώσε την τελευταία ώρα τούτη του ανθρώπου,
την πιο στυγνή και την πιο απεγνωσμένη,
πού ο Θάνατος,
πού η Μοναξιά,
πού η Σιωπή,
τον καρτερούν σε μια στιγμή μελλούμενη.

Άρης Δικταίος, *Ποιήματα 1935-1953*, Αθήνα 1954.

Πανελλήνιες Εξετάσεις 2006

ΚΕΙΜΕΝΟ: Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη: ΟΝΕΙΡΟ ΣΤΟ ΚΥΜΑ (απόσπασμα)

« [...] Δεν ηξεύρω αν η κόρη η λουσμένη εις την θάλασσαν ήκουσε την φωνήν της γίδας μου. Αλλά και αν την είχε ακούσει, τί το παράδοξον; Ποίος φόβος ήτον; Το ν' ακούη τις φωνήν ζώου εκει που κολυμβά, αφού δεν απέχει ειμή ολίγας οργυιάς από την ξηράν, δεν είναι τίποτε έκτακτον.

Αλλ' όμως, η στιγμή εκείνη, που είχα πατήσει εις την κορυφήν του βράχου, ήρκεσεν. Η νεαρά κόρη, είτε ήκουσεν είτε όχι την φωνήν της κατσίκας — μάλλον φαίνεται ότι την ήκουσε, διότι έστρεψε την κεφαλήν προς το μέρος της ξηράς... — είδε τον μαύρον ίσκιον μου, τον διακαμόν μου, επάνω εις τον βράχον, ανάμεσα εις τους θάμνους, και αφήκε μισοπνιγμένην κραυγήν φόβου...

Τότε με κατέλαβε τρόμος, συγκίνησης, λύπη απερίγραπτος. Τα γόνατα μου εκάμφθησαν. Έξαλλος εκ τρόμου, ηδυνήθην ν' αρθρώσω φωνήν, κ' έκραξα:

— Μη φοβάσαι!... δεν είναι τίποτε... δεν σου θέλω κακόν!

Και εσκεπτόμην λίαν τεταραγμένος αν έπρεπε να ριφθώ εις την θάλασσαν, μάλλον, διά να έλθω εις βοήθειαν της κόρης, ή να τρέξω και να φύγω... Ήρκει η φωνή μου να της έδιδε μεγαλύτερον θάρρος ή όσον η παραμονή μου και το τρέξιμόν μου εις βοήθειαν.

Συγχρόνως τότε, κατά συγκυρίαν όχι παράδοξον, καθότι όλοι οι αιγιαλοί και αι θάλασσαι εκείναι εσυχνάζοντο από τους αλιείς, μια βάρκα εφάνη να προβάλλη αντίκρυ, προς το ανατολικομεσημβρινόν μέρος, από τον πέτρα κάβρον, τον σχηματίζοντα το δεξιόν οιονεί κέρας του κολπίσκου. Εφάνη πλέουσα αργά, ερχομένη προς τα εδώ, με τας κώπας· πλην η εμφάνισις της, αντί να δώση θάρρος εις την κόρην, επέτεινε τον τρόμον της.

Αφήκε δεύτερον κραυγήν μεγαλυτέρας αγωνίας. Εν ακαρεί την είδα να βυθίζεται, και να γίνεται άφαντη εις το κύμα.

Δεν έπρεπε τότε να διστάσω. Η βάρκα εκείνη απείχεν υπέρ τας είκοσιν οργυιάς, από το μέρος όπου ηγωνία η κόρη, εγώ απείχα μόνον πέντε ή εξ οργυιάς. Πάραυτα, όπως ήμην, ερρίφθην εις την θάλασσαν, πηδήσας με την κεφαλήν κάτω, από το ύψος του βράχου.

Το βύθος του νερού ήτον υπέρ τα δύο αναστήματα. Έφθασα σχεδόν εις τον πυθμένα, ο οποίος ήτο αμμόστρωτος, ελεύθερος βράχων και πετρών, και δεν ήτο φόβος να κτυπήσω. Πάραυτα ανέδυν και ανήλθον εις τον αφρόν του κύματος.

Απείχον τώρα ολιγώτερον ή πέντε οργυιάς από το μέρος του πόντου, όπου εσχηματίζοντο δίναι και κύκλοι συστρεφόμενοι εις τον αφρόν της θαλάσσης, οι οποίοι θα ήσαν ως μνήμα υγρόν και ακαριαίον διά την ατυχή παιδίσκη τα μονά ίχνη τα οποία αφήνει ποτέ εις την θάλασσαν αγωνιών ανθρωπίνον πλάσμα!... Με τρία στιβαρά πηδήματα και πλευσίματα, εντός ολίγων στιγμών, έφθασα πλησίον της...

Είδα το εύμορφον σώμα να παραδέρνη κάτω, πλησιέστερον εις τον βυθόν του πόντου ή εις τον αφρόν του κύματος, εγγύτερον του θανάτου ή της ζωής· εβυθίσθην, ήρπασα την κόρην εις τας αγκάλας μου, και ανήλθον.

Καθώς την είχα περιβάλει με τον αριστερόν βραχίονα, μου εφάνη ότι ησθάνθην ασθενή την χιλιαράν πνοήν της εις την παρειάν μου. Είχα φθάσει εγκαίρως, δόξα τω Θεώ!... Εντούτοις δεν παρείχε σημεία ζωής ολοφάνερα... Την ετίναξα με σφοδρόν κίνημα, αυθορμητώς, διά να δυνηθή ν' αναπνεύση, την έκαμα να στηριχθή επί της πλάτης μου, και έπλευσα, με την χείρα την δεξιάν και με τους δύο πόδας, έπλευσα ισχυρώς προς την ξηράν. Αι δυνάμεις μου επολλαπλασιάζοντο θαυμασίως.

Ησθάνθην ότι προσεκολλάτο το πλάσμα επάνω μου· ήθελε την ζωήν της· ω! ας έζη, και ας ήτον ευτυχής. Κανείς ιδιοτελής λογισμός δεν υπήρχε την στιγμήν εκείνην εις το πνεύμα μου. Η καρδιά μου ήτο πλήρης αυτοθυσίας και αφιλοκερδείας. Ποτέ δεν θα εζήτουν αμοιβήν!

Επί πόσον ακόμη θα το ενθυμούμαι εκείνο το αφρόν, το απαλόν σώμα της αγνής κόρης, το οποίον ησθάνθην ποτέ επάνω μου επ' ολίγα λεπτά της άλλως ανωφελούς ζωής μου! Ήτο όνειρον, πλάνη, γοητεία. Και οπόσον διέφερεν από όλας τας ιδιοτελείς περιπτώξεις, από όλας τας λυκοφιλίαις και τους κυνέρωτας του κόσμου η εκλεκτή, η αιθέριος εκείνη επαφή! Δεν ήτο βάρος εκείνο, το φορτίον το ευάγκαλον, αλλ' ήτο ανακούφισις και αναψυχή. Ποτέ δεν ησθάνθην τον εαυτόν μου ελαφρότερον ή επ' όσον εβάσταζον το βάρος εκείνο... Ήμην ο άνθρωπος, όστις κατώρθωσε να συλλάβη με τας χείρας του προς στιγμήν εν όνειρον, το ίδιον όνειρον του...

Η Μοσχούλα έζησε, δεν απέθανε. Σπανίως την είδα έκτοτε, και δεν ηξεύρω τί γίνεται τώρα, όποτε είναι απλή θυγάτηρ της Εύας, όπως όλοι.

Αλλ' εγώ επλήρωσα τα λύτρα διά την ζωήν της. Η ταλαιπώρος μικρή μου κατσίκα, την οποίαν είχα λησμονήσει προς χάριν της, πράγματι "εσχοινιάσθη"· περιεπλάκη κακά εις το σχοινίον, με το οποίον την είχα δεμένη, και επνίγη!... Μετρίως ελυπήθην, και την έκαμα θυσίαν προς χάριν της.

Κ' εγώ έμαθα γράμματα, εξ ευνοίας και ελέους των καλογήρων, κ' έγίνα δικηγόρος... Αφού επέρασα από δύο ιερατικάς σχολάς, ήτον επόμενον!

Τάχα η μοναδική εκείνη περίστασις, η ονειρώδης εκείνη ανάμνησις της λουομένης κόρης, μ' έκαμε να μη γίνω κληρικός; Φευ! ακριβώς η ανάμνησις εκείνη έπρεπε να με κάμη να γίνω μοναχός.

Ορθώς έλεγεν ο γηραιός Σισώης ότι "αν ήθελαν να με κάνουν καλόγερον, δεν έπρεπε να με στείλουν έξω από το μοναστήρι...". Διά την σωτηρίαν της ψυχής μου ήρκουν τα ολίγα εκείνα κολλυβογράμματα, τα όποια αυτός με είχε διδάξει, και μάλιστα ήσαν και πολλά!...

Και τώρα, όταν ενθυμούμαι το κοντόν εκείνο σχοινίον, από το όποιον εσχοινιάσθη κ' επνίγη η Μοσχούλα, η κατσίκα μου, και αναλογίζωμαι το άλλο σχοινίον της παραβολής, με το όποιον είναι δεμένος ο σκύλος εις την αυλήν του αφέντη του, διαπορώ μέσα μου αν τα δύο δεν είχαν μεγάλην συγγένειαν, και αν δεν ήσαν ως "σχοινίσμα κληρονομίας" δι' εμέ, όπως η Γραφή λέγει.

Ω ας ήμην ακόμη βοσκός εις τα όρη!..."

(Διά την αντιγραφήν)

1. Έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι ο Παπαδιαμάντης είναι κατεξοχήν «βιοματικός» συγγραφέας. Τεκμηριώστε τη θέση αυτή με πέντε βιοματικού χαρακτήρα αναφορές στο κείμενο που σας δόθηκε.

Μονάδες 15

2. Να επισημάνετε και να σχολιάσετε τέσσερις αφηγηματικές τεχνικές που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στο συγκεκριμένο απόσπασμα.

Μονάδες 20

3. «[...] Η βάρκα εκείνη άπειχεν ... εις τας άγκάλας μου, και άνήλθον». Να εξετάσετε τη λειτουργία της περιγραφής στο συγκεκριμένο χωρίο.

Μονάδες 20

4. «Ορθώς έλεγεν ό γηραιός Σισώης ότι “άν ήθελαν νά μέ κάμουν καλόγερον, δέν έπρεπε νά μέ στείλουν έξω από τό μοναστήρι...”. Διά τήν σωτηριάν τής ψυχής μου ήρκουν τά όλίγα εκείνα κολλυβογράμματα, τά όποια αυτός μέ είχε διδάξει, και μάλιστα ήσαν και πολλά!...». Να σχολιάσετε το πιο πάνω χωρίο με 120-140 λέξεις.

Μονάδες 25

5. Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το απόσπασμα που σας δόθηκε από το «Όνειρο στο κύμα» με το παρακάτω ποίημα του Κλείτου Κύρου, «Όπτική απάτη»:

Μονάδες 20

Κατατρύχονταν¹ από μια μορφή γυναίκας
Την έβλεπε στον ύπνο του μ' υψωμένα
Χέρια να παραληρεί με θέρμη
Την έβλεπε κάθε πρωί να γνέφει
Στο απέναντι παράθυρο να χαμογελά
Μ' αστραπές στα μάτια και στα δόντια
Μες στο μισοσκότεινο δωμάτιο
Σύμβολο της άυλης παντοτινά γυναίκας
Έτσι νόμιζε τουλάχιστο δεν είχε διδαχθεί

Τους παράγοντες της οφθαλμαπάτης.

Όταν πια κατάλαβε είχε ξημερώσει

Σα να κύλησε μια ατελείωτη νύχτα

Κι ήταν μόνος πάλι και ξεφύλλιζε

Παλιές πολύ παλιές φωτογραφίες.

(Αλέξανδρος Αργυρίου (επιμ.), Η ελληνική ποίηση. Ανθολογία – Γραμματολογία, τόμος ΣΤ', [Αθήνα:] Εκδόσεις Σοκόλη [1985], σ. 288.)

1. Βασανιζόταν, υπέφερε, ταλαιπωρείτο.

Πανελλήνιες Εξετάσεις 2007

Γιάννης Ρίτσος, Η σονάτα του σεληνόφωτος (απόσπασμα)

[...]

Κάποτε υπήρξε νέα κι αυτή, –όχι η φωτογραφία που κοιτάς με
τόση δυσπιστία–

45 λέω για την πολυθρόνα, πολύ αναπαυτική, μπορούσες ώρες
ολόκληρες να κάθεται

και με κλεισμένα μάτια να ονειρεύεσαι ό,τι τύχει

– μίαν αμμουδιά στρωτή, νοτισμένη, στιλβωμένη από φεγγάρι,
πιο στιλβωμένη απ' τα παλιά λουστρίνια μου που κάθε μήνα τα
δίνω στο στιλβωτήριο της γωνιάς,

ή ένα πανί ψαρόβαρκας που χάνεται στο βάθος λικνισμένο απ'
την ίδια του ανάσα,

50 τριγωνικό πανί σα μαντίλι διπλωμένο λοξά μόνο στα δυο

σα να μην είχε τίποτα να κλείσει ή να κρατήσει

ή ν' ανεμίσει διάπλατο σε αποχαιρετισμό. Πάντα μου είχα μανία

- με τα μαντίλια,
όχι για να κρατήσω τίποτα δεμένο,
τίποτα σπόρους λουλουδιών ή χαμομήλι μαζεμένο στους αγρούς
με το λιόγευμα
- 55 ή να το δέσω τέσσερις κόμπους σαν το σκουφί που φοράνε οι
εργάτες στ' αντικρυνό γιαπί
ή να σκουπίζω τα μάτια μου, – διατήρησα καλή την όρασή μου.
ποτέ μου δε φόρεσα γυαλιά. Μια απλή ιδιοτροπία τα μαντίλια.
Τώρα τα διπλώνω στα τέσσερα, στα οχτώ, στα δεκάξη
ν' απασχολώ τα δάχτυλά μου. Και τώρα θυμήθηκα
- 60 πως έτσι μετρούσα τη μουσική σαν πήγαινα στο Ωδείο
με μπλε ποδιά κι άσπρο γιακά, με δυό ξανθές πλεξούδες
–8, 16, 32, 64,–
κρατημένη απ' το χέρι μιας μικρής φίλης μου ροδακινιάς όλο
φως και ροζ λουλούδια,
(συχώρεσέ μου αυτά τα λόγια – κακή συνήθεια) –32, 64,–
κ' οι δικοί μου στήριζαν
- 65 μεγάλες ελπίδες στο μουσικό μου τάλαντο. Λοιπόν, σούλεγα για
την πολυθρόνα –
ξεκοιλιασμένη –φαίνονται οι σκουριασμένες σουσύτες, τα άχερα–
έλεγα να την πάω δίπλα στο επιπλοποιείο,
μα πού καιρός και λεφτά και διάθεση –τι να πρωτοδιορθώσεις;–
έλεγα να ρίξω ένα σεντόνι πάνω της, – φοβήθηκα
- 70 τ' άσπρο σεντόνι σε τέτοιο φεγγαρόφωτο. Εδώ κάθησαν
άνθρωποι που ονειρεύτηκαν μεγάλα όνειρα, όπως κ' εσύ κι όπως
κ' εγώ άλλωστε,
και τώρα ξεκουράζονται κάτω απ' το χώμα δίχως να ενοχλούνται
απ' τη βροχή ή το φεγγάρι.
Άφησέ με νάρθω μαζί σου.
Θα σταθούμε λιγάκι στην κορφή της μαρμάρινης σκάλας του Άη-
Νικόλα,
- 75 ύστερα εσύ θα κατηφορίσεις κ' εγώ θα γυρίσω πίσω
έχοντας στ' αριστερό πλευρό μου τη ζέστα απ' το τυχαίο άγγιγμα
του σακκακιού σου
κι ακόμη μερικά τετράγωνα φώτα από μικρά συνοικιακά
παράθυρα
κι αυτή την πάλλευκη άχνα ¹ απ' το φεγγάρι πούναι σα μια μεγάλη
συνοδεία ασημένιων κύκνων –
και δε φοβάμαι αυτή την έκφραση, γιατί εγώ
- 80 πολλές ανοιξιάτικες νύχτες συνομίλησα άλλοτε με το Θεό που μου
εμφανίστηκε
ντυμένος την αχλύ ² και τη δόξα ενός τέτοιου σεληνόφωτος,
και πολλούς νέους, πιο ωραίους κι από σένα ακόμη, του
εθυσίασα,
έτσι λευκή κι απρόσιτη ν' ατμίζομαι ³ μες στη λευκή μου φλόγα,
στη λευκότητα του σεληνόφωτος,
πυρπολημένη απ' τ' αδηφάγα μάτια των αντρών κι απ' τη
δισταχτικήν έκσταση των εφήβων,
- 85 πολιορκημένη από εξάισια, ηλιοκαμμένα σώματα,
άλκιμα ⁴ μέλη γυμνασμένα στο κολύμπι, στο κουπί, στο στίβο,
στο ποδόσφαιρο (που έκανα πως δεν τάβλεπα)

- μέτωπα, χείλη και λαιμοί, γόνατα, δάχτυλα και μάτια,
στέρνα και μπράτσα και μηροί (κι αλήθεια δεν τάβλεπα)
–Ξέρεις, καμμιά φορά, θαυμάζοντας, ξεχνάς, ό,τι θαυμάζεις,
σου φτάνει ο θαυμασμός σου,–
- 90 θέ μου, τι μάτια πάναστρα ¹, κι ανυψωνόμουν σε μίαν αποθέωση
αρνημένων άστρων
γιατί, έτσι πολιορκημένη απ' έξω κι από μέσα,
άλλος δρόμος δε μούμενε παρά μονάχα προς τα πάνω ή προς τα
κάτω. – Όχι δε φτάνει.
Άφησέ με νάρθω μαζί σου.
Το ξέρω η ώρα πια είναι περασμένη. Άφησέ με,
- 95 γιατί τόσα χρόνια, μέρες και νύχτες και πορφυρά μεσημέρια,
έμεινα μόνη,
ανένδοτη, μόνη και πάναγνη,
ακόμη στη συζυγική μου κλίνη πάναγνη και μόνη,
γράφοντας ένδοξους στίχους στα γόνατα του Θεού,
στίχους που, σε διαβεβαιώ, θα μείνουνε σα λαξευμένοι σε
άμεμπτο μάρμαρο
- 100 πέρα απ' τη ζωή μου και τη ζωή σου, πέρα πολύ. Δε φτάνει.
Άφησέ με νάρθω μαζί σου.
[...]

1 άχνα: θολούρα

2 αχλύ: ελαφρά ομίχλη

3 ατμίζομαι: κατασκευασμένο ρήμα, ανάμεσα στο ατμίζω (= βγάζω ατμούς) και στο εξατμίζομαι

4 άλκιμα: ρωμαλέα, δυνατά σωματικά

5 πάναστρα: όλ ο α σ τ έ ρ ι α ή φ ω τ ε ι ν ά σ α ν α σ τ έ ρ ι α

1. Στη *Σονάτα του σεληνόφωτος* συναντάμε ορισμένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της ποίησης του Γιάννη Ρίτσου, όπως ο διάχυτος λυρισμός, οι συχνές παρομοιώσεις, η άφθονη χρήση εικόνων, καθώς και η προβολή των ασήμαντων καθημερινών πραγμάτων. Να δώσετε μέσα από το συγκεκριμένο απόσπασμα δύο παραδείγματα για καθένα από αυτά τα τέσσερα χαρακτηριστικά.

Μονάδες 15

2. Όπως αναφέρει η Χρύσα Προκοπάκη: «Ο Ρίτσος συνηθίζει να παρεμβάλλει μέσα στο ποίημα έναν λόγο για την ίδια την ποίηση [...]» (*Νέα Εστία*, τ. 130, τχ. 1547, Χριστούγεννα 1991, σελ. 151).

α. Με ποιους στίχους του αποσπάσματος επαληθεύεται η άποψη αυτή;

Μονάδες 5

β. Να σχολιάσετε τους στίχους αυτούς.

Μονάδες 15

3. Βασισμένοι σε στοιχεία του αποσπάσματος να ανασυνθέσετε το παρελθόν της Γυναίκας, όπως αυτό αναδεικνύεται μέσα από την εξομολόγησή της προς τον νέο.

Μονάδες 20

4. «[...] Λοιπόν, σούλεγα για την πολυθρόνα ... δίχως να ενοχλούνται απ' τη βροχή ή το φεγγάρι» (στ. 65-72).

Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των συγκεκριμένων στίχων με 130-150 λέξεις.

Μονάδες 25

5. Να εντοπίσετε ομοιότητες ως προς το περιεχόμενο μεταξύ του αποσπάσματος που σας δόθηκε από τη *Σονάτα του σεληνόφωτος* και του παρακάτω ποιήματος του Κ. Π. Καβάφη, «Ένας γέρος»:

Μονάδες 20

Στου καφενείου του βοερού το μέσα μέρος
σκυμένος στο τραπέζι κάθετ' ένας γέρος.
με μίαν εφημερίδα εμπρός του, χωρίς συντροφιά.
Και μες στον άθλιον γηρατειών την καταφρόνια

σκέπτεται πόσο λίγο χάρηκε τα χρόνια
που είχε και δύναμι, και λόγο, κ' εμορφιά.
Ξέρει που γέρασε πολύ. το νοιώθει, το κυττάζει.
Κ' εν τούτοις ο καιρός που ήταν νέος μοιάζει
σαν χθές. Τι διάστημα μικρό, τι διάστημα μικρό.
Και συλλογιέται η Φρόνησις πως τον εγέλα.
και πως την εμπιστεύονταν πάντα –τι τρέλλα!–
την ψεύτρα που έλεγε. «Αύριο. Έχεις πολύν καιρό.»
Θυμάται ορμές που βάσταγε. και πόση
χαρά θυσίαζε. Την άμυαλή του γνώσι
κάθ' ευκαιρία χαμένη τώρα την εμπαιίζει.
... Μα απ' το πολύ να σκέπτεται και να θυμάται
ο γέρος εξαλίσθηκε. Κι αποκοιμάται
στου καφενείου ακουμπισμένος το τραπέζι.
(Κ. Π. Καβάφης, *Απαντα ποιητικά*, ύψιλον/βιβλία, [Αθήνα 1990], σελ. 20.)

Πανελλήνιες Εξετάσεις 2008

ΚΕΙΜΕΝΟ Κωνσταντίνος Καβάφης (1863-1933) *Καισαρίων*

- Έν μέρει για νά εξακριβώσω μιά εποχή,
έν μέρει καί τήν ώρα νά περάσω,
τήν νύχτα χθές πήρα μιά συλλογή
έπιγραφών τών Πτολεμαίων νά διαβάσω.
- 5 Οί άφθονοί έπαινοι κ' ή κολακεΐες
εις όλους μοιάζουν. Όλοι εΐναι λαμπροί,
ένδοξοι, κραταιοί, άγαθοεργοί
κάθ' έπιχείρησις των σοφοτάτη.
- 10 Άν πείς για τές γυναΐκες τής γενιᾶς, κι αυτές,
όλες ή Βερενίκες κ' ή Κλεοπάτρες θαυμαστές.
Όταν κατόρθωσα τήν εποχή νά εξακριβώσω
θ' άφίνα το βιβλίο άν μιά μνεία μικρή,
κι άσήμαντη, τοῦ βασιλέως Καισαρίωνος
δέν είλκυε τήν προσοχή μου άμέσως...
- 15 Ά, νά, ήρθες σύ μέ τήν άόριστη
γοητεία σου. Στην ιστορία λίγες
γραμμές μονάχα βρίσκονται για σένα,
κ' έτσι πιό ελεύθερα σ' έπλασα μέσ στον νοῦ μου.
Σ' έπλασα ώραίο κ' αισθηματικό.
- 20 Ή τέχνη μου στό πρόσωπό σου δίνει
μιάν όνειρώδη συμπαθητική εμορφιά.
Καί τόσο πλήρως σε φαντάσθηκα,
πού χθές τήν νύχτα άργά, σάν έσβυνεν
ή λάμπα μου - άφισα έπίτηδες νά σβύνει-
- 25 έθάρρεψα πού μπήκες μέσ στην κάμαρά μου,
μέ φάνηκε πού έμπρός μου στάθηκες· ώς θά ήσουν
μέσ στην κατακτημένην Αλεξάνδρεια,

χλωμός και κουρασμένος, ιδεώδης έν τη λύπη σου,
ἐλπίζοντας ακόμη νά σέ σπλαχνισθοῦν
30 οί φαῦλοι - πού ψιθύριζαν τό «Πολυκαισαρή*».
(1918)

*Πολυκαισαρή: η ύπαρξη περισσότερων του ενός ηγεμόνων (Καισάρων).

1. Ορισμένα γνωρίσματα της ποίησης του Καβάφη είναι: η χρήση ιστορικών προσώπων ως συμβόλων, ο ρεαλισμός και οι λόγιοι γλωσσικοί τύποι. Να επισημάνετε τα γνωρίσματα αυτά στο συγκεκριμένο ποίημα (δύο παραδείγματα κατά περίπτωση).

Μονάδες 15

2. Ο Κ. Θ. Δημαράς έχει παρατηρήσει ότι στο ποίημα αυτό ο Καβάφης «μας δίνει αναλυτικά την τεχνική της έμπνευσής του». Προσδιορίστε με αναφορές στο κείμενο πώς επαληθεύεται στον «Καισαρίωνα» η άποψη ότι ο Καβάφης αποκαλύπτει στον αναγνώστη του τη διαδικασία δημιουργίας ενός ποιήματος.

Μονάδες 20

3. Να διακρίνετε τα δύο διαφορετικά υφολογικά επίπεδα του ποιήματος και να τα χαρακτηρίσετε τεκμηριώνοντας την απάντησή σας με αναφορές στο ποίημα.

Μονάδες 20

4. 15 «Α, νά, ήρθες σύ μέ τήν άόριστη
γοητεία σου. Στήν ιστορία λίγες
γραμμές μονάχα βρίσκονται γιά σένα,
κ' έτσι πιά έλεύθερα σ' έπλασα μέσ στον νοῦ μου.
Σ' έπλασα ώραίο κ' αισθηματικό.
20 'Η τέχνη μου στό πρόσωπό σου δίνει
μιάν όνειρώδη συμπαθητική έμορφιά.

Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των παραπάνω στίχων με 120-140 λέξεις.

Μονάδες 25

5. Το ακόλουθο ποίημα του Άθου Δημουλά με τίτλο «Καβάφης» είναι ένα ποίημα για την ποίηση. Ποιες οι αναφορές του στον καθαφικό «Καισαρίωνα»;

Μονάδες 20

Καβάφης

Τη φαντασία την εντελώς αδέσμευτη
δε συμπαθώ. Δεν έχει χάρες. Και είναι
χρήσιμη για τα όνειρα μόνο.
Εγώ
την άλλη φαντασία αγαπώ, αυτή
που προσπαθεί ένα παρελθόν να ζωντανέψει
και που στηρίζεται σε μνήμες του,
σποραδικές και ασύνδετες, ζητώντας
γύρω τους άρτιο ένα σύνολο να πλάσει
με τάξη, προσοχή και μέτρο.
Κι έτσι, προπάντων, που το χρώμα τους,
το χρώμα αυτών των ερειπίων,
των αβεβαίων γεγονότων το αίσθημα,
μέσα στο έργο της ενισχυμένο
να περάσει.
Αυτό το δύσκολο είναι
που εκτιμώ. Αυτήν εγώ αγαπώ
τη φαντασία, τη δεσμευόμενη,
την οδηγούμενη φαντασία που,

όλο συγκίνηση, πάντοτε γύρω
από πολύτιμα εμπόδια έρπει.

Και

χρήσιμη είναι -τόσο- για την τέχνη μου.

Ελληνικά καβαφογενή ποιήματα, Επιλογή: Δημήτρης Δασκαλόπουλος, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών,
Πάτρα 2003, σελ. 80-81

Πανελλήνιες Εξετάσεις 2009

ΚΕΙΜΕΝΟ, Μίλτος Σαχτούρης 'Ο Έλεγκτής

Ένας μπαξές γεμάτος αίμα
είν' ό ουρανός
καί λίγο χιόνι
έσφιξα τά σκοινιά μου
πρέπει καί πάλι νά έλέγξω
τ' άστέρια
έγώ
κληρονόμος πουλιών
πρέπει
έστω καί μέ σπασμένα φτερά
νά πετάω.

(Τά φάσματα ή ή χαρά στον άλλο δρόμο, 1958)

1. Ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ποίησης του Μίλτου Σαχτούρη είναι η χρήση υπερρεαλιστικών εικόνων. Να καταγράψετε τις τρεις υπερρεαλιστικές εικόνες με τις οποίες διαρθρώνεται το συγκεκριμένο ποίημα.
Μονάδες 15
2. Έχει επισημανθεί ότι τα χρώματα είναι κυρίαρχο στοιχείο της ποιητικής του Μίλτου Σαχτούρη.
α) Να επαληθεύσετε με αναφορές στο ποίημα την παραπάνω επισημάνση.
Μονάδες 10
β) Να σχολιάσετε τον συμβολικό χαρακτήρα των χρωμάτων που κυριαρχούν στο ποίημα.
Μονάδες 10
3. Να σχολιάσετε τον τίτλο «Ο Έλεγκτής» του ποιήματος του Μίλτου Σαχτούρη ως προς τη γλωσσική του μορφή.
Μονάδες 20
4. «έγώ κληρονόμος πουλιών πρέπει έστω καί μέ σπασμένα φτερά νά πετάω.»
Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των παραπάνω στίχων σε δύο παραγράφους (140-160 λέξεις).
Μονάδες 25
5. Το ακόλουθο ποίημα του Γιάννη Ρίτσου με τον τίτλο «Ανταπόδοση» είναι ένα ποίημα για τον ρόλο του ποιητή. Να το συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενό του με το ποίημα «Ο Έλεγκτής» του Μίλτου Σαχτούρη.
Μονάδες 20

Ανταπόδοση

Πάλεψε μέ τίς λέξεις, μέ τό χρόνο, μέ τά πράγματα. Έδωσε
θέση στην πεταλούδα, στό χαλίκι, στ' άλογάκι της Παναγίας, στους όλονύκτιους στεναγμούς τών άστρον, στή
δροσοστάλα πού πέφτει άπ' τό ροδόφυλλο, στ' άρρωστο άηδόνι, στίς μεγάλες
σημαίες, στό γαλάζιο, στό κόκκινο, στό κίτρινο. Πλούτισε τόν κόσμο μέ μόχθο κι έγκαρτέρηση. Σκαλί σκαλί
άνέβηκε τήν πέτρινη τεράστια σκάλα. Τώρα, εκεί πάνω, άλλα παράσημα δέν έχει πιά παρά τά βέλη στά γυμνά
πλευρά του.

Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου, Επιλογή Χρύσα Προκοπάκη, Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 2001

Πανελλήνιες Εξετάσεις 2010

ΚΕΙΜΕΝΟ Γιώργου Ιωάννου Στου Κεμάλ τό Σπίτι

Δέν ξαναφάνηκε ή μαυροφορεμένη εκείνη γυναίκα, πού έρχόταν στό κατώφλι μας κάθε χρονιά, τήν εποχή πού γίνονται τά μούρα, ζητώντας μέ ευγένεια νά τής δώσουμε λίγο νερό απ' τό πηγάδι τής αυλής. Έμοιαζε πολύ κουρασμένη, διατηρούσε όμως πάνω της ίχνη μιās μεγάλης άρχοντικής όμορφιάς. Καί μόνο ό τρόπος πού έπιανε τό ποτήρι, έφτανε γιά νά σχηματίσει κανείς τήν έντύπωση πώς ή γυναίκα αυτή στά σίγουρα ήταν μιá άρχόντισσα. Δίνοντάς μας πίσω τό ποτήρι, ποτέ δέν παρέλειπε νά μās πει στά τούρκικα τήν καθιερωμένη ευχή, πού μπορεί νά μήν καταλαβαίναμε ακριβώς τά λόγια της, πιάναμε όμως καλά τό νόημά της: «Ο Θεός νά σās ανταποδώσει τό μεγάλο καλό». Ποιό μεγάλο καλό; Ίδέα δέν είχαμε.

Καθόταν ήσυχα γιά ώρα πολλή στό κατώφλι τής αυλής, κι αντί νά κοιτάζει κατά τό δρόμο ή τουλάχιστο κατά τό πλαϊνό σπίτι του Κεμάλ¹, αυτή στραμμένη έρχινε κλεφτές ματιές πρós τό δικό μας σπίτι, παραμιλώντας σιγανά. Πότε πότε έκλεινε τά μάτια καί τό πρόσωπό της γινόταν μακρινό, καθώς συλλάβιζε όνόματα παράξενα. Έμεις, πάντως, δέν παραλείπαμε νά τής δίνουμε μούρα απ' τήν ντουτιά², όπως άλλωστε δίναμε σ' όλη τή γειτονιά καί σ' όποιον περαστικό μās ζητούσε. Η ξένη τά έτρωγε σιγανά, αλλά μέ ζωηρή ευχαρίστηση. Δέ μās φαινόταν παράξενο πού τής άρεζαν τά μούρα μας τόσο πολύ. Τό δέντρο μας δέν ήταν από τίς συνηθισμένες μουριές, απ' αυτές πού κάνουν εκείνα τά άνοστα νερουλιάρικα μούρα. Τό δικό μας έκαμνε κάτι μεγάλα, ξινά σά βύσσινα, καί πολύ κόκκινα στό χρώμα. Ήταν δέντρο παλιό καί τεράστιο, τά κλαδιά του ξεπερνούσαν τό δίπατο σπίτι μας. Μοναχά ένα κακό είχε: τά φύλλα του ήταν σκληρά καί οί μεταξοσκώληκές μου δέν μπορούσαν νά τά φάνε. Ήταν, πάντως, δέντρο φημισμένο σ' όλο τό Ίσλαχανέ³ κι ακόμα πιό πέρα.

Τήν πρώτη φορά πού είχε καθίσει ή άγνωστη γυναίκα στό κατώφλι μας, δέ σκεφτήκαμε νά τής προσφέρουμε μούρα, όμως σέ λίγο μās ζήτησε ή ίδια λέγοντας πώς ήθελε νά φυτέψει τό σπόρο τους στόν μπαχτσέ⁴ της. Έφαγε μερικά καί τά υπόλοιπα τά έβαλε σ' ένα χαρτί καί έφυγε καταχαρούμενη.

Τή δεύτερη φορά θά ήταν κατά τό τριάντα όχτώ, δυό χρόνια, πάντως, μετά τήν πρώτη, δέν έβαλε μούρα στό χαρτί. Κάθισε καί τά έφαγε ένα ένα στό κατώφλι. Φαίνεται πώς ό σπόρος απ' τά προηγούμενα είχε αποδώσει, αλλά γιά νά δώσει καί μούρα έπρεπε, βέβαια, νά περάσουν χρόνια. Τό δέντρο αυτό, όπως όλα τά δέντρα πού μεγαλώνουν σιγά, ζει πολλά χρόνια καί άργεί νά καρπίσει.

Η γυναίκα ξαναφάνηκε καί τόν επόμενο χρόνο, λίγο πριν απ' τόν πόλεμο. Όμως τή φορά αυτή τής προσφέραμε νερό απ' τή βρύση. Άρνήθηκε νά πιει τό νερό. Μόλις τό έφερε στό στόμα, μās κοίταξε στά μάτια καί μās έδωσε πίσω τό γεμάτο ποτήρι. Έπειδή τήν είδαμε πολύ ταραγμένη, θελήσαμε νά τής εξηγήσουμε. Ο σιχαμένος σπιτονοικοκύρης μας είχε διοχετεύσει τό βόθρο του σπιτιού στό βαθύ πηγάδι. «Τώρα πού σās έφερα τό νερό στις κουζίνες σας, δέ σās χρειάζεται τό πηγάδι», μās είχε πει. Η γυναίκα βούρκωσε, δέ μās έδωσε όμως καμιά εξήγηση γιά τήν τόση λύπη της. Γιά νά τήν παρηγορήσουμε τής δώσαμε περισσότερα μούρα κι ή γιαγιά μου τής είπε κάτι πού τήν έκανε νά τιναχτεί: «Θά σου τά έβαζα σ' ένα κουτί, αλλά δέ βαστάνε γιά μακριά». Καί πράγματι είχαμε αρχίσει κάτι νά υποπτευόμαστε. Τήν άλλη φορά είδαμε, πώς μόλις έφυγε από μās, πήγε δίπλα στού Κεμάλ τό σπίτι, όπου τήν περιέμενε μιá ομάδα από τούρκους προσκυνητές, πού κοντοστέκονταν στό πεζοδρόμιο. Έμεις ως τότε θαρούσαμε πώς είναι καμιά τουρκομερίτισσα δικιά μας, απ' τίς πάμπολλες εκείνες, πού δέν ήξεραν λέξη ελληνικά, μιá καί ή ανταλλαγή των πληθυσμών είχε γίνει με βάση τή θρησκεία καί όχι τή γλώσσα. Η αποκάλυψη αυτή στήν αρχή μās τάραξε. Δέ μās έφτανε πού είχαμε δίπλα μας του Κεμάλ τό σπίτι, σά μιá διαρκή υπενθύμιση τής καταστροφής, θά είχαμε τώρα καί τούς τούρκους νά μπερδουκλώνονται πάλι στά πόδια μας; Καί τί ακριβώς ήθελε από μās αυτή ή γυναίκα; Πάνω σ' αυτό δέν απαντήσαμε, κοιταχτήκαμε όμως βαθιά ύποψιασμένοι. Καί τά επόμενα λόγια μας έδειχναν πώς ή καρδιά μας ζεστάθηκε κάπως από συμπάθεια κι έλπίδα. Είχαμε κι έμεις αφήσει σπίτια κι άμπελοχώραφα εκεί κάτω.

Η τουρκάλα ξαναφάνηκε λίγο μετά τόν πόλεμο. Έμεις καθόμασταν πιά σέ άλλο σπίτι, λίγο παραπάνω, όμως τήν είδαμε μιá μέρα νά κάθεται κατατοσაკισμένη στό κατώφλι του παλιού σπιτιού μας. Ο πρώτος πού τήν είδε, ήρθε μέσα καί φώναξε: «ή τουρκάλα!» Βγήκαμε στά παράθυρα καί τήν κοιτάζαμε μέ συγκίνηση. Παραλίγο νά τήν καλέσουμε άπάνω στό σπίτι —τόσο μās είχε μαλακώσει τήν καρδιά ή επίμονη νοσταλγία της. Όμως αυτή

κοίταζε ακίνητη την κατάγυμνη αυλή και τό ξρημο σπίτι. Μιά ιταλιάνικη μπόμπα⁶ είχε σαρώσει την ντουτιά κι είχε ρημάξει τό καλοκαμωμένο ξυλόδετο σπίτι, χωρίς νά καταφέρει νά τό γκρεμίσει.

Δέν τήν ξανάδαμε από τότε. Ήρθε – δέν ήρθε, άγνωστο. Άλλωστε και νά 'ρχότανε δέ θά 'βρισκε πιά τό κατώφλι μέ τό άφράτο μάρμαρο γιά νά ξαποστάσει. Τό σπίτι είχε από καιρό παραδοθεί σέ μία συμμορία έργολάβων και στή θέση του ύψώθηκε μία πολυκατοικία απ' τίς πιό φρικαλέες. Τώρα έτοιμάζονται νά τήν γκρεμίσουν οί γελοιοί. Ποιός ξέρει τί μεγαλεπήβολο σχέδιο συνέλαβε πάλι τό πονηρό μυαλό τους.

Άν γίνει αυτό, θά παραφυλάγω νύχτα μέρα, ιδίως όταν τό σκάψιμο θά έχει φτάσει στά θεμέλια, κι ίσως μπορέσω νά έμποδίσω ή τουλάχιστο νά καθυστερήσω τό χτίσιμο του νέου εξαμβλώματος⁷. Τήν προηγούμενη φορά είχε βρεθεί έκεί στά βάθη ένα θαυμάσιο ψηφιδωτό, πού άρχιζε απ' τό οικόπεδο του δικου μας σπιτιου και συνεχιζόταν προς τό σπίτι του Κεμάλ. Τό ψηφιδωτό αυτό οί δασκαλεμένοι έργάτες τό σκεπάσανε γρήγορα γρήγορα γιά νά μήν τούς σταματήσουν οί άρμόδιοι. Πάντως, τίς ώρες πού τό έβλεπε τό φώς του ήλιου, γίνονταν διάφορα σχόλια απ' τήν έκθαμβη γειτονιά. Όλοι μιλούσανε γιά τήν όμορφιά και τήν παλιά δόξα, μά ανάμεσα στά δυνατά λόγια και τίς φωνές, άκουσα μία γριά νά σιγολέει: «Στό σπίτι αυτό καθόταν ένας μπέης, πού είχε μία κόρη σαν τά κρύα τά νερά. Κυλιόταν κάτω, όταν φεύγανε, φιλούσε τό κατώφλι. Τέτοιο σπαραγμό δέν ματαεΐδα».

1. Ο Γ. Ιωάννου αντλεί τα θέματά του κυρίως από τα παιδικά του χρόνια, τον κόσμο της προσφυγιάς, τον πόλεμο, τη Θεσσαλονίκη, τον τρόπο ζωής των απλών ανθρώπων. Για καθεμιά από τις παραπάνω περιπτώσεις να γράψετε ένα αντίστοιχο παράδειγμα μέσα από το κείμενο.

Μονάδες 15

2.α) Ο Αναστάσης Βιστωνίτης παρατηρεί ότι στα πεζογραφήματα του Γ. Ιωάννου «ο αφηγητής είναι η κυρίαρχη ατομική συνείδηση». Να αναφέρετε δύο στοιχεία που μπορούν να στηρίξουν την άποψη αυτή, καθώς και ένα παράδειγμα μέσα από το κείμενο, για καθένα από αυτά. (Μονάδες 8)

β) Να επισημάνετε στο κείμενο τα τρία βασικά χρονικά επίπεδα πάνω στα οποία οργανώνεται η αφήγηση και να τα σχολιάσετε συνοπτικά με αναφορές στο κείμενο. (Μονάδες 12)

Μονάδες 20

3.α) Να ερμηνεύσετε το νόημα των μεταφορών: κλεφτές ματιές (§ 2^η), κάθετοι κατατσακισμένη στο κατώφλι (§ 6^η), είχε μαλακώσει την καρδιά (§ 6^η), κατάγυμνη αυλή (§ 6^η), αφράτο μάρμαρο (§ 7^η). (Μονάδες 10)

β) Στην 7^η παράγραφο: «Δεν την ξανάδαμε από τότε ... μυαλό τους», να εντοπίσετε την ειρωνεία του αφηγητή και να σχολιάσετε σύντομα τη σκοπιμότητά της. (Μονάδες 10)

Μονάδες 20

4.α) Σε κάθε επίσκεψή της στο σπίτι η γυναίκα παραμένει στο κατώφλι της αυλής. Να εξηγήσετε σε μία παράγραφο τους λόγους της παραμονής της στο συγκεκριμένο χώρο. (Μονάδες 12)

β) « ανάμεσα στα δυνατά λόγια και τίς φωνές, άκουσα μία γριά νά σιγολέει: “Στό σπίτι αυτό καθόταν ένας μπέης, πού είχε μία κόρη σαν τά κρύα τά νερά. Κυλιόταν κάτω, όταν φεύγανε, φιλούσε τό κατώφλι. Τέτοιο σπαραγμό δέν ματαεΐδα”»: Να σχολιάσετε σε μία παράγραφο το περιεχόμενο του ανωτέρω αποσπάσματος. (Μονάδες 13)

Μονάδες 25

5. Να συγκρίνετε, ως προς το περιεχόμενο, το πεζογράφημα του Γ. Ιωάννου «Στου Κεμάλ τό Σπίτι» με το απόσπασμα που ακολουθεί από την «Άπογραφή ζημιών» του ίδιου συγγραφέα.

Μονάδες 20

Δίπλα στό «Άκρόπολις» και μέχρι τήν όδό Πλάτωνος ήταν στή σειρά σπίτια μικρά και παμπάλαια, όπου μέχρι και τήν Κατοχή κατοικούσανε οικογένειες Έβραίων. Αυτά, μέ τό ξενοδοχείο μαζί, σχημάτιζαν τή βορινή πλευρά της πλατείας, πού σήμερα όνομάζεται «Μακεδονομάχων». Τά Σάββατα γριές Έβραίες, μέ τίς πατροπαράδοτες άτλαζένιες¹ φορεσιές της Καστίλλιας, στεκόντουσαν στίς έξώπορτες μέ σταυρωμένα τά χέρια, γιά νάπεράσει ήσυχια και άναμάρτητα ή άγια άργία². Τά σπίτια αυτά, άν δέν είχαν προλάβει νά τά κατεδαφίσουν οί έργολάβοι, θά τά κατεδάφιζαν τώρα όπωσδήποτε οί στρατιωτικές μπουλντόζες, σέ συνεργασία, βέβαια, μέ τούς πολιτικούς μηχανικούς και τούς άλλους σπουδαιούς, πού δέν ξέρω τί νά πώ, αλλά σαν πολύ εύκολα, προκειμένου γιά παλαιά σπίτια, σημειώνουν τήν ένδειξη «κατεδαφιστέον». Θαρρείς και τό θεωρούν όλοι τους εύκαιρία νά έξωραΐσουν τήν πόλη κατά τά γούστα τους και τά πρότυπά τους, άπαλλάσσοντάς τήν από τίς ένοχλητικές αυτές παλιασαρίες³, πού πλαισιώνουν, και πολύ ταιριαχτά μάλιστα, τά βυζαντινά μνημεία και τούς χώρους της παλαιάς

ζωής. Έτσι σαρώθηκε σιγά σιγά, από χρόνια, όλη ή παλιά γειτονιά ή γύρω από τή Ροτόντα, δηλαδή ή παλιά έλληνική συνοικία τής Καμάρας, αυτή πού έδινε τόν τόνο καί τά επιχειρήματα, καί αφέθηκε ό τόπος ελεύθερος για νά φωτογραφίζουν οί τουρίστες μέ άνεση τή Ροτόντα.

(Γιώργου Ιωάννου, «Απογραφή ζημιών», από τη συλλογή *Το δικό μας αίμα*, 1980)

-
1. ατλαζένιες: γυαλιστερές
 2. άγια αργία: εννοεί την ημέρα του Σαββάτου, ημέρα αργίας για τους Εβραίους
 3. παλιατσαρίες: σύνολα παλαιών, φθαρμένων ή και άχρηστων αντικειμένων

Πανελλήνιες Εξετάσεις 2011

Διονύσιος Σολωμός

Ό Κρητικός

1 [18.]

.....
.....
Έκοίταα, κι ήτανε μακριά ακόμη τ' άκρογιαλί·
«Άστροπελέκι μου καλό, για ξαναφέξε πάλι!»
Τρία άστροπελέκια έπέσανε, ένα ξοπίσω σ' άλλο
Πολύ κοντά στην κορασιά μέ βρόντημα μεγάλο·
5 Τά πέλαγα στην άστραπή κι ό ουρανός άντήχαν,1
Οί άκρογιαλιές καί τά βουνά μ' όσες φωνές κι άν είχαν.
2 [19.]

Πιστέψετε π' ό,τι θά πω είν' άκριβή άλήθεια,
Μά τές πολλές λαβωματιές πού μόφαγαν τά στήθια,
Μά τούς συντροφούς πόπεσαν στην Κρήτη πολεμώντας,
Μά τήν ψυχή πού μ' έκαψε τόν κόσμο άπαρατώντας.
5 (Δάλησε, Σάλπιγγα! κι έγώ τό σάβανο τινάζω,
Καί σχίζω δρόμο καί τς άχνούς άναστημένους2 κράζω:
«Μήν είδετε τήν όμορφιά πού τήν Κοιλάδα αγιάζει;
Πέστε, νά ιδείτε τό καλό έσεΐς κι ό,τι σās μοιάζει.
Καπνός δέ μένει από τή γη· νιός ουρανός έγίνη·
10 Σάν πρῶτα έγώ τήν αγαπῶ καί θά κριθῶ μ' αυτήνη.
- Ψηλά τήν είδαμε πρῶί τής τρέμαν τά λουλούδια
Στή θύρα τής Παράδεισος πού έβγήκε μέ τραγούδια·
Έψαλλε τήν Άνάσταση χαροποιά ή φωνή της,
Κι έδειχνεν άνυπομονιά για νά 'μπει στό κορμί της·
Ό ουρανός όλόκληρος άγρίκαε σαστισμένος,
Τό κάψιμο άργοπόρουνε ό κόσμος ό άναμμένος·
Καί τώρα όμπρός3 τήν είδαμε· όγλήγορα σαλεύει·
Όμως κοιτάζει έδῶ κι εκεί καί κάποιονε γυρεύει»).3 [20.]

Ακόμη έβάστουνε ή βροντή.....
Κι ή θάλασσα, πού σκίρτησε σάν τό χοχλό πού βράζει,4
Ήσυχασε καί έγινε όλο ήσυχία καί πάστρα,5
Σάν περιβόλι ευώδησε κι έδέχτηκε όλα τ' άστρα·
5 Κάτι κρυφό μυστήριο έστένεψε6 τή φύση

Κάθε όμορφιά νά στολιστεῖ καί τό θυμό ν' αφήσει.
Δέν εἶν' πνοή στόν οὐρανό, στή θάλασσα, φυσώντας
Οὔτε ὅσο κάνει στόν ἀνθό ἡ μέλισσα περνώντας,
Ὅμως κοντά στήν κορασιά, πού μ' ἔσφιξε κι ἐχάρη,
10 Ἐσειότουν τ' ὀλοστρόγγυλο καί λαγαρό φεγγάρι·
Καί ξετυλίζει ὀγλήγορα κάτι πού ἐκεῖθε βγαίνει,
Κι ὀμπρός μου ἰδού πού βρέθηκε μία φεγγαροντυμένη.
Ἐτρεμε τό δροσάτο φῶς στή θεϊκιά θωριά της,
Στά μάτια της τά ὀλόμαυρα καί στά χρυσά μαλλιά της.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A1. Να αναφέρετε ονομαστικά τρία από τα κύρια θέματα της Επτανησιακής Σχολής και για το καθένα να γράψετε ένα παράδειγμα από το ποιητικό κείμενο του Διονυσίου Σολωμού που σας δόθηκε. **Μονάδες 15**

B1. Σύμφωνα με την Ελένη Τσαντσάνογλου, ένα από τα γνωρίσματα του σολωμικού έργου είναι ότι ο ποιητής συνθέτει τη φυσική και τη μεταφυσική πραγματικότητα.

α) Να εντοπίσετε και να σχολιάσετε δύο εικόνες του κειμένου που να επιβεβαιώνουν την παραπάνω άποψη. (μονάδες 10)

β) Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο ποιητής επιλέγει να αναγάγει στο απόσπασμα 2 [19.] τη λυρική του αφήγηση σε επίπεδο μεταφυσικό; (μονάδες 10) **Μονάδες 20**

B2. Στο απόσπασμα 3 [20.] ο Σολωμός αναπτύσσει το μοτίβο της σιγής του κόσμου πριν από τη θεία επιφάνεια. Να βρείτε δύο εκφραστικά μέσα με τα οποία αποδίδεται το μοτίβο αυτό στο συγκεκριμένο απόσπασμα (μονάδες 10) και να τα αναλύσετε (μονάδες 10). **Μονάδες 20**

Γ1. Να σχολιάσετε τους παρακάτω στίχους:

α) «Αστροπελέκι μου καλό, γιά ξαναφέξε πάλι!»

Τρία αστροπελέκια ἐπέσανε, ἕνα ξοπίσω στ' ἄλλο

Πολύ κοντά στήν κορασιά μέ βρόντημα μεγάλο·

(σε μία παράγραφο 80 – 100 λέξεων) (μονάδες 15)

β) Ἐψαλλε τήν Ανάσταση χαροποιά ἢ φωνή της,

Κι ἔδειχνεν ἀνυπομονιά γιά νά 'μπει στό κορμί της·

(σε μία παράγραφο 60 – 80 λέξεων) (μονάδες 10) **Μονάδες 25**

Δ1. Στο παρακάτω απόσπασμα από το ποίημα του Γεράσιμου Μαρκορά «Ο Όρκος» ο Μάνθος (ήρωας της Κρητικής επανάστασης των ετών 1866-1869, που έχει σκοτωθεί στο ολοκαύτωμα του Αρκαδίου) απευθύνεται στην ετοιμοθάνατη αγαπημένη του. Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το απόσπασμα αυτό του Μαρκορά με το κείμενο του «Κρητικού» που σας δόθηκε. **Μονάδες 20**

Ἄκου, Εὐδοκιά!¹ – Σάν ἔπαψαν στό οὐράνιο περιγιάλι
Τοῦ φτάσιμού μας ἡ χαραῖς² – ὦιμέ! – τὰ μύρια κάλλη,
Ποῦ³ μ' ἕνα βλέμμα ἐξάνοιξα⁴ τριγύρου σκορπισμένα,
Χλωμά καί κρύα μοῦ φάνηκαν, θυμούμενος ἐσένα.
Ἐπήρα δρόμο μακρυνό. Σάν πότε θά σέ φέρη
Στήν ἀγκαλιά μου ὁ Θάνατος ρωτοῦσα κάθε ἀστέρι,
Καί ὀμπρός ἀτέρνα⁵ κ' ἔκανα σέ Ἀνατολή καί Δύση
Τό ἀγαπητό σου τ' ὄνομα γλυκά νά ἠχολογήση.
Σέ πλάγι οὐράνιο, πού ψυχὴ δέν ἦτανε κάμμια,
Θλιμμένος χάμου ἐκάθισα. Στή μοναξιά τῆς θείας
Τὰ πρῶτα τῆς ἀγάπης μας εὐτυχισμένα χρόνια
Μοῦ φτερουγιάζανε ὀμπροστά, σάν τόσα χελιδόνια.
Στά μέρη, ποῦχαν μᾶς ἰδῆ⁶ τόσαις φοραῖς ἀντάμα,
Ὁ νοῦς μου ξαναγύριζε – κ' ἰδὲς θαυμάσιο πρᾶμα! –

Ό,τι θεωρούσε ό λογισμός έπαιρνε σώμα όμπρός μου,
Όπου⁷ δέν είναι πρόσκαιρο, σάν τ' άλλα έδώ του κόσμου.

.....
Ό! πᾶμε, αγάπη μου γλυκειά! πᾶμε, ό καιρός μάς βιάζει!
Δέν είναι χόρτο ή λούλουδο που έκεί νά μή σέ κράζει:
Έκεί από χρόνια ή μάμμα σου και ό δοξαστός σου κύρης
Τή θεία φτερουγα τής ψυχής άκαρτερουν νά γύρης.

Πᾶμε! – ό καλός Ηγούμενος⁸, οί Κρητικοί μας όλοι
Θά ιδής που θάρχωνται συχνά στ' ώραίο σου περιβόλι,
Και θ' άγροικήσης άπ' αυτούς, που γύρω μαζωμένοι

Στή χλωρασιά⁹ θά κάθωνται, τί μάχαις έχουν γένη,
Και πόσα έβάψαν αίματα κάθε βουνό τής Κρήτης,
Πριν σκύψη πάλε στο ζυγό τήν ξερμη κεφαλή της.

Π.Δ. Μαστροδημήτρης, *Ο Ορκος του Μαρκορά*, Εκδόσεις Κανάκη, σσ. 140-141.

1. Εὐδοκιά: το όνομα της αγαπημένης του Μάνθου
2. ή χαραίς: οι χαρές
3. που: που
4. έξάνοιξα: είδα, διέκρινα
5. άπέρναα: περνούσα
6. πουχαν μάς ιδή: που μας είχαν δει
7. Όπου: που
8. Ηγούμενος: ο ηγούμενος του Αρκαδίου
9. χλωρασιά: βλάστηση, πρασινάδα